

Засновники: Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Національна юридична бібліотека.

Заснований у 2011 році. Видається раз на два тижні.

Головний редактор В. Горovий, д-р. іст. наук, проф. зам. ген. директора. *Редакційна колегія:* Н. Іванова (відповідальна за випуск), Ю. Половинчак, Т. Дубас

Адреса редакції: НБУВ, просп. 40-річчя Жовтня, 3, Київ, 03039, Україна

Громадська думка про правотворення

/Бюлетень оперативних матеріалів на базі аналізу
правової електронної інформації/

**№ 5 (41)
(квітень 2013 р.)**

ЗМІСТ

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ.....	2
АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС.....	7
<i>Л. Присяжная.....</i>	7
<i>К вопросу о повышении уровня безналичных расчетов на финансовых рынках.....</i>	7
<i>А. Березельський.....</i>	11
<i>Перспективи України в процесі лібералізації візового режиму з ЄС.....</i>	11
<i>О. Кривецький.....</i>	18
<i>Проблеми запровадження Закону України «Про ліцензування імпорту лікарських засобів».....</i>	18
<i>М. Грет.....</i>	23
Законодавчі ініціативи на шляху подолання ксенофобії та інших проявів нетерпимості в Україні.....	23
<i>О. Ворошилов.....</i>	26
<i>Перспективи здійснення адміністративно-територіальної реформи в Україні.....</i>	26
<i>Д. Мельник.....</i>	31
<i>Адвокат у кримінальному провадженні за новим КПК України.....</i>	31
ПРАВО: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА.....	41
<i>О. Єфімов.....</i>	41
<i>Доказування і докази в цивільному процесі.....</i>	41
ЩОДЕННИК БЛОГЕРА *.....	47

КИЇВ 2013

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ

Експерти Ради Європи: як Україні стати на шлях розбудови сучасної системи кримінального правосуддя?

***Підготував А. Блажкевич,
наук. співроб. НЮБ НБУВ, канд. іст. наук***

12 березня 2013 р. у книгарні «Є» в Києві відбулася зустріч із провідними експертами Ради Європи на тему: «Як Україні стати на шлях розбудови сучасної системи кримінального правосуддя», яку організували книгарня «Є» та тижневик «Український тиждень». Експерти Ради Європи розповіли про можливості застосування суду присяжних в Україні.

У зустрічі, зокрема, взяли участь: Джеймс Гамільтон – колишній головний прокурор Ірландії, президент Міжнародної асоціації прокурорів, помічник члена Венеціанської комісії (Ірландія); Мікаель Люнгбо – юридичний експерт Данського Гельсінського комітету з прав людини; колишній начальник поліції, прокурор і службовець високого рангу служби безпеки (Данія); Ерік Сванідзе – довгостроковий консультант проектів Ради Європи, экс-прокурор Грузії, колишній член Європейського комітету в справах запобігання катуванням і нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (КЗК) від Грузії (Грузія); Джеремі МакБрайд – адвокат найвищого рангу Палати «Монктон чеймберс» (Лондон), голова наукового комітету Агентства Європейського Союзу з питань основоположних прав (Велика Британія); Лорена Бахмайер Вінтер – професор кафедри кримінального права і процесу юридичного факультету Університету Комплутенсе, Мадрид (Іспанія).

Під час зустрічі експерти Ради Європи заявили про те, що Україні поки що не варто було би запроваджувати сучасну систему кримінального правосуддя.

Довгостроковий консультант проектів Ради Європи, экс-прокурор Грузії Е. Сванідзе зазначив, що це проблемне питання, тому що це дійсно несе в собі величезні зміни. «...Це є незвична справа для нас, її не можна отак просто ввести. Це є незвична для нас концепція. Треба готувати суть: прокурорів, адвокатів – всіх...», – наголосив він. Е. Сванідзе також підкреслив, що грузинські органи влади дуже хотіли запровадити суд присяжних. «Я був одним із тих, хто писав звіт, хто казав: хлопці, не все так просто. І, на щастя, вони взяли це до уваги. І це дійсно складно», – зазначив експерт.

У свою чергу професор кафедри кримінального права і процесу юридичного факультету університету Комплутенсе в Мадриді (Іспанія) Лорена Бахмайер Вінтер зауважила, що, насправді, можливості застосування суду присяжних є дуже обмежені.

«Суд присяжних відіграє дуже важливу роль у тому, як змоделювати сучасну систему кримінальної юстиції, тож його треба розглядати, як можливість посилення системи. Ми, можливо, будемо виступати за таку систему. Я особисто, наприклад, вважаю, що треба розширювати можливості застосування суду присяжних, особливо, у країнах молодого демократії. Але європейські стандарти не вимагають того, щоби існувала певна модель юстиції. Кожна країна абсолютно вільна вибирати свою систему: чи хочуть вони мати суд присяжних, чи не хочуть. Чи вони хочуть мати змішану систему. Отож, ми можемо запропонувати щось, що буде найкращим з моєї, особистої точки зору, що можна було би порадити певній країні, але не від імені Ради Європи, де немає чіткого положення, наприклад, або чіткої конвенції, в якій рекомендується саме це, як єдиний правильний шлях», – пояснила експерт.

Свою думку щодо суду присяжних висловив і колишній головний прокурор Ірландії та помічник члена Венеціанської комісії Дж. Гамільтон. Він зазначив, що брав участь у засіданнях суду присяжних. «Я думаю, що ця система працює в Англії. Але вона вимагає дуже складної організації. Це – непросте. Потрібно бути певними, наприклад, що присяжні ніяким чином не пов'язані з підзахисним. І тут є серйозні проблеми, коли раптом такі речі стають відомими. Бувають ситуації, в яких на присяжних може чинитися тиск. Треба мати механізми захисту. Це складна річ. Я не хочу сказати, що цього не треба запроваджувати, але робити це в той самий момент, коли ви стільки інших змін впроваджуєте в життя, можливо, це було би не найрозумнішим підходом».

Також, на думку Дж. Гамільтона, дуже важливо щоб парламент мав право перевіряти прокуратуру. «Якщо даєте забагато влади людям, ви даєте їм забагато принад. Особливо, таким людям, як прокурори, які мають величезні можливості займатися корупційними речами. Якщо не будемо перевіряти діяльність прокурорів дуже чітко, не знатимемо, чи вони, можливо, відмовилися від обвинувачення якоїсь людини або сховали певні докази «за батарею», бо хтось їм заплатив.

...Все дуже просто: має існувати система перевірок. ...Жодна система не є ідеальною, але можна, наприклад, мати якісь комісії, які будуть перевіряти цих людей, комісії, які не знатимуть, з ким вони розмовляють, можна вибрати анонімний шлях, тести тощо», – зазначив Дж. Гамільтон.

Серед українського чиновництва не бракує тих, хто не розуміє суті нового КПК. Про це під час зустрічі заявив юридичний експерт Данського Гельсінського комітету з прав людини М. Лунгбо. «Тепер в Україні ви маєте дуже гарний закон з кримінальних процедур, один з найкращих в Європі. Отож, наприклад, якщо ваші слідчі, і ваші прокурори, і ваші судді не відповідають найкращим європейським стандартам, то не закон у цьому винний. ...Нам здалося, що багато хто з них добре розуміє, в якому напрямку йде цей закон. Хоча, багато хто з них не дуже добре, напевно, розуміє, які глибоко масштабні наслідки матиме цей закон для їхньої особистої роботи», – зазначив експерт.

За його словами, всі ці організації просили допомогу від проекту Ради Європи для того, щоб мати змогу реалізувати цей закон, згідно з його намірами. «Ми погодилися, що будемо вживати низку дій протягом наступних 2,5 років, коли проект сприяння впровадженню нового кодексу, реалізовуватиметься. І згадаю тільки про деякі з тих речей, якими ми будемо займатися протягом існування цього проекту. Наприклад, нова роль суддів. Ви, напевно, знаєте, що ціла низка функцій, якими раніше займалися прокурори, перейде до суддів», – зазначив він. Крім того, М. Люнго наголосив на тому, що також буде досліджуватися нова роль прокуратури. Наприклад, у керівництві слідчими діями. Будуть розглянуті юридичні положення, що регулюють негласні дії щодо арешту, запобіжних заходів, наприклад, використання застави та інші речі, такі, як домашній арешт, електронний моніторинг і т. ін. Члени Ради Європи також опікуватимуться такими питаннями, як права підозрюваних, процедури визнання вини, примирення, «з тим, щоби переходити якомога більше до змагальної системи, в якій захист та обвинувачення мають рівні права». Приділятиметься увага і питанням доказів: які з них, згідно з новою системою, є прийнятними, які – ні; вивчатимуть питання свідчень за словами третіх осіб. Розглядатимуться й інші питання, пов'язані із захистом свідків.

«Все це – нові речі, які входять до вашого нового КПК. Все це робиться з метою належної реалізації нового Кримінального процесуального кодексу. Бо я думаю, що тепер, коли у вас є хороший закон, то ви також заслуговуєте на те, щоби цей закон був належним чином реалізований, і цей проект цим і займатиметься», – підсумував М. Люнго.

Експерти Ради Європи рекомендують Україні продовжити реформування системи кримінальної юстиції. Новий проект Ради Європи «Підтримка кримінальної юстиції» має сприяти підтримці цих перетворень, що стартували з набранням 20 листопада 2012 р. чинності новим Кримінальним процесуальним кодексом України (КПК).

Даний проект Ради Європи розрахований на два з половиною роки, а фінансується урядом Данії. Під час його реалізації європейські експерти надаватимуть правову допомогу в розробці нових законів про Державне бюро розслідувань та прокуратуру, а також у подальшому впровадженні нового КПК України. Представник Директорату з питань програм Ради Європи, голова відділу Східної Європи, С. Домініоні на церемонії відкриття проекту в Києві, 12 березня, назвав його «наріжним каменем плану дій України для верховенства права», повідомляє «Українська правда».

Водночас професор кримінального права з Іспанії Лорена Бахмайер Вінтер розповіла, що одним із завдань проекту буде запровадження освітніх програм, «щоб усі учасники системи юстиції чітко розуміли свою роль і свої обов'язки в системі нових правил», а судді, серед іншого, відповідально підходили до надання дозволів із втручання в права людини, наприклад, прослуховування телефонних розмов, обшуки та інші оперативно-розшукові дії.

Відповідаючи на це запитання кореспондента DW щодо того, яким чином можна гарантувати виконання навіть найкращого КПК в країні, владу якої міжнародна спільнота звинувачує в застосуванні вибіркового правосуддя проти політичних опонентів, а суди позбавляють депутатського мандата захисника ув'язненої лідерки опозиції, голова наукового комітету Агентства Євросоюзу з основоположних прав Дж. МакБрайд (Великобританія) сказав, що належне відправлення правосуддя дійсно є дуже важливим. «Такі порушення відображають недоліки попередньої системи, а новий КПК націлений не так на викорінення проблем минулого, як на попередження їх у майбутньому», – зазначив Дж. МакБрайд.

Водночас головний прокурор Ірландії Дж. Гамільтон наголосив, що конфлікти інтересів держави та суспільства можуть бути значною мірою вирішені через впровадження нових правил кримінальної юстиції. «Але це буде працювати тільки тоді, коли ваші органи та інституції також будуть реформовані, а люди, які там працюватимуть, обіймуть свої посади прозорим та чесним шляхом. Набрання чинності нового КПК – це тільки початок», – сказав Дж. Гамільтон.

Одним з елементів подальшого реформування системи кримінальної юстиції він назвав ухвалення нового закону про прокуратуру. На думку експерта, наразі система прокуратури фактично є продовженням президентської влади, оскільки генерального прокурора призначає та звільняє тільки сам президент. Гамільтон вважає, що це «спотворює належний баланс гілок влади», а прокуратура має надто багато повноважень.

«Упродовж багатьох років Рада Європи та Венеціанська комісія критикують організацію української прокуратури, зокрема, за поєднання функцій загального нагляду за законністю із функцією кримінального звинувачення», – нагадав Дж. Гамільтон.

Генеральний директор з прав людини та верховенства права Ради Європи Ф. Буайє у своєму зверненні на церемонії відкриття проекту з підтримки реформи кримінальної юстиції назвав реформу прокуратури пріоритетом внутрішньої політики українського уряду та «основним фактором належної реалізації нового КПК». Однак зі слів українських можновладців випливає, що перетворення будуть здійснені не дуже швидко.

Так, радник Президента України А. Портнов не виключив впровадження саме такої реформи прокуратури, яку рекомендують європейські колеги, але визнав, що «процес йде складно». На відміну від нього, заступник Генерального прокурора України Г. Серета заявив, що новий законопроект про прокуратуру може бути розроблений лише після змін до Конституції щодо статусу та повноважень прокуратури.

Наприкінці зустрічі журналісти та юристи провели дискусію з експертами Ради Європи щодо розбудови сучасної системи кримінального правосуддя в Україні. Дискусія пройшла у відкритому та конструктивному діалозі.

Протягом року уряд планує розробити 68 законів, 1 кодекс та 2 державні програми

Кабінет Міністрів затвердив план законопроектних робіт на поточний 2013 р. Документ було розроблено Міністерством юстиції за пропозиціями центральних органів виконавчої влади та ухвалено на засіданні уряду 20 березня. Про це повідомив міністр юстиції О. Лавринович.

Згідно з ухваленим планом, протягом поточного року планується, зокрема, завершити роботу над Адміністративно-процедурним кодексом України. Кодекс, розробкою якого займатиметься Мін'юст, передбачає реалізацію однієї з найважливіших гарантій забезпечення прав і законних інтересів осіб у відносинах із державою та її органами – чітку регламентацію процедурного аспекту відносин особи і влади.

Передбачається розробка двох державних програм – «Про затвердження Загальнодержавної програми з протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу на 2014–2018 роки» та «Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку малого і середнього підприємництва», розробку яких здійснюватиме Міністерство охорони здоров'я та Держкомпідприємство.

Що стосується законопроектів, які будуть розроблені урядом протягом поточного року, то більшість із них стосуватиметься змін до чинного законодавства. Разом з тим заплановано розробку низки базових законів.

Так, наприклад, планується розробка законопроекту «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю». Проект передбачає підвищення рівня захисту прав інвесторів, зокрема гарантії реалізації прав кожного учасника товариства незалежно від розміру частки, що йому належить, удосконалення механізму корпоративного управління, у тому числі можливість утворення та діяльності наглядового органу, визначення дієвого механізму контролю за діяльністю та притягнення до відповідальності членів виконавчого органу з боку учасників товариства.

Планується розробка закону «Про перелік населених пунктів України, віднесених до зон радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи». Проект передбачатиме урегулювання на законодавчому рівні питання встановлення меж зон радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Передбачається розробка проекту «Про Дисциплінарний статут Державної кримінально-виконавчої служби України». Проект визначить поняття службової дисципліни, обов'язків осіб рядового і начальницького складу Державної кримінально-виконавчої служби стосовно її дотримання, видів заохочень та дисциплінарних стягнень, порядку і прав керівництва щодо їх застосування, а також порядку оскарження дисциплінарних стягнень.

Планується розробка законопроекту «Про особливості здійснення Міністерством внутрішніх справ України діяльності з охорони власності та громадян», що визначить на законодавчому рівні правові засади діяльності Державної служби охорони при МВС.

Протягом поточного року буде розроблений законопроект «Про національну інфраструктуру геопросторових даних». Проект покликаний визначити на законодавчому рівні питання реалізації єдиної державної політики у сфері виробництва і використання геопросторових даних для геоінформаційного забезпечення органів державної влади усіх рівнів та споживачів, розвитку ринку геоінформаційних послуг та інтегрування України в глобальну і європейську інфраструктуру геопросторових даних.

Планується розробка законопроекту «Про основні засади промислової безпеки» з метою урегулювання на законодавчому рівні питань, що виникають у сфері промислової безпеки.

З метою розвитку системи накопичувального пенсійного забезпечення планується розробка проекту закону «Про запровадження обов'язкових корпоративних пенсійних схем для фінансування дострокових і спеціальних пенсій для особливих категорій професій, пов'язаних з ризиком для життя».

З метою урегулювання на законодавчому рівні питання боротьби з кіберзлочинністю буде розроблений законопроект «Про боротьбу з кіберзлочинністю».

Планується розробка законопроекту «Про право територіальних громад на об'єднання» з метою удосконалення законодавства у сфері захисту прав територіальних громад відповідно до стандартів Європейського Союзу.

Крім того, планується розробка низки законопроектів, спрямованих на ратифікацію міжурядових та міжнародних угод. Зокрема, мають бути розроблені законопроекти щодо ратифікації Рамкової конвенції Ради Європи про значення культурної спадщини для суспільства, ратифікації Правил перевезення вантажів у міжнародному прямому вантажному залізнично-поромному сполученні між портами України та портами Турецької Республіки, що мають залізничне сполучення, ратифікації Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Італійської Республіки про торговельне судноплавство та ратифікації Протоколу до Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Білорусь про співробітництво в галузі технічного захисту інформації (*Офіційний веб-сайт Міністерства юстиції України (<http://www.minjust.gov.ua/news/43133>). – 2013. – 20.03*).

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

Л. Присяжная, науч. сотр. НЮБ НБУВ

К вопросу о повышении уровня безналичных расчетов на финансовых рынках

В Украине в обороте находится около 220 млрд наличных грн. В то же время на остатках корреспондентских счетов в банках – не более 26

млрд грн, то есть в 10 раз меньше. Таким образом, если перевести в безналичные платежи хотя бы 10 %, остатки на корреспондентских счетах банков увеличатся вдвое. То есть это в два раза больше денег на развитие экономики. Заметим, что в развитых странах доля наличных в денежной массе не превышает 5–6 % и имеет тенденцию к сокращению. По словам доцента Киевского национального экономического университета им. Вадима Гетьмана, кандидата экономических наук. Н. Цыгановой, «органы монетарного регулирования поддерживают развитие безналичных расчетов, в частности ограничивая суммы наличных платежей. Эти меры также применяются в системе финансового мониторинга отмывания «грязных денег» и уклонения от уплаты налогов».

В информационном пространстве Украины в последнее время активно обсуждается «намерение Нацбанка запретить наличные расчеты», «планы Нацбанка заставить всех рассчитываться карточкой».

Одним из первых предложений стал принятый в июле прошлого года и одобренный Президентом В. Януковичем 1 октября Закон Украины «О депозитарной системе», сделавший все расчеты на биржевом и внебиржевом рынках подведомственными НБУ, несмотря на протесты биржевиков и торговцев.

21 июня 2012 г. в Верховной Раде Украины был зарегистрирован законопроект «О внесении изменений в некоторые законодательные акты Украины (относительно функционирования платежных систем и развития безналичных расчетов)» под № 10656. Субъектом законодательной инициативы выступил Национальный банк Украины.

Данным законопроектом предлагается внести изменения в ряд законодательных актов, среди которых: Закон Украины «О Национальном банке Украины»; Закон Украины «О платежных системах и переводе денег в Украине»; Закон Украины «О финансовых услугах и государственном регулировании рынков финансовых услуг Украины»; Гражданский кодекс Украины; Кодекс Украины об административных правонарушениях; Уголовный кодекс Украины; Закон Украины «О защите прав потребителей»; Закон Украины «Об электронной цифровой подписи»; Закон Украины «О государственной налоговой службе в Украине».

Так, Закон, внося дополнения в Закон Украины «О платежных системах и переводе денег в Украине», будет регулировать оборот-эмиссию электронных денег. Участники рынка приветствуют сам факт признания электронных денег на государственном уровне. «Данный закон впервые вводит понятие “электронные деньги”, дает понятие что это и кто может ими оперировать», – говорит генеральный директор компании «ГлобалМани» А. Тютюн.

Закон в корне меняет систему безналичных платежей в Украине: Национальный банк Украины получает право вводить ограничения на расчеты наличными. Правда, конкретные лимиты он не устанавливает. В то же время налоговики получили разрешение следить за исполнением данного Закона и

соответственно теперь, вполне на законных основаниях, смогут отслеживать все крупные расходы украинцев.

Закон коснулся и мелких розничных торговцев. Их обяжут иметь на торговой точке платежный терминал (POS-терминал), стоимость которого минимально составляет 800 грн. Таким образом автоматически может увеличиться спрос на все возможные POS-терминалы, особенно в период проверок, т. к. возможный штраф по Закону № 5284-VI может составить 8500 грн.

Кроме того, Нацбанк наконец дал определение понятию «электронные деньги» и расписал порядок их выпуска. Впервые в истории нашей страны мы внедряем электронные деньги в законодательном поле. Их эмиссию будут вправе осуществлять исключительно банки.

Закон вводит новые правила безналичных расчетов. Сегодня международные платежные системы проводят расчеты через центры, находящиеся за пределами Украины. Закон предоставляет НБУ право определять порядок осуществления клиринга и взаиморасчетов между участниками платежных систем по операциям, осуществленным в пределах страны с применением платежных карт, выпущенных украинскими банками.

В частности, при НБУ создадут клиринговый центр, через который будут осуществляться электронные платежи. В итоге VISA и MasterCard могут частично утратить рыночные позиции или вовсе уйти с украинского рынка. Их нишу займет местный оператор – НСМЭП.

НСМЭП – национальная система массовых электронных платежей, существует в Украине больше 10 лет, основной целью которой неизменно является привлечение в банковскую систему 30–40 % средств населения и юрлиц, использующих наличность в товарообороте. Одним из условий успешной реализации такой программы была названа необходимость создания нормативной базы для поддержки безналичного обслуживания населения и постепенный переход к начислению различного рода выплат населению на банковские счета. Сегодня членами НСМЭП в Украине уже являются 70 финансовых учреждений, 59 из которых – банки. На начало 2011 г. было выпущено 2,9 млн карточек, при этом оборот составил 26 млрд грн. На базе НСМЭП были успешно реализованы такие проекты, как электронные билеты «Укрзалізниці», «Электронный студенческий билет», начата работа с ФГВФО по упрощению процедуры и сроков возмещения вкладов граждан.

Следует отметить, что представители международной платежной системы VISA и MasterCard ранее обратились с просьбой к Президенту Украины применить право вето в отношении Закона, опасаясь, что его принятие может воспрепятствовать развитию индустрии электронных платежей в Украине вследствие установления монополии на украинском платежном рынке. В компании не исключали того, что международные игроки могут покинуть украинский рынок. В итоге украинские потребители не смогут воспользоваться своими платежными картами в магазинах, ресторанах, а также снять наличные в банкоматах в пределах страны.

Несмотря на протесты, Президент Украины В. Янукович 18 октября 2012 г. подписал Закон «О внесении изменений в некоторые законодательные акты Украины относительно функционирования платежных систем и развития безналичных счетов» (№ 5284-VI).

Позже, 4 марта 2013 г., Национальный банк Украины опубликовал проект постановления «Об установлении предельной суммы наличных расчетов», согласно которого все платежи свыше 150 тыс. грн предлагается проводить исключительно в безналичной форме. Документ касается сделок физлиц с предприятиями, а также сделок между физлицами, подлежащих нотариальному оформлению.

Однако уже 19 марта первый вице-премьер-министр С. Арбузов заявил о том, что допускает пересмотр максимальной суммы в рамках ограничения расчетов наличными. По его словам, в ряде европейских стран такое ограничение установлено на уровне от 500 до 1 тыс. евро. Как отметил С. Арбузов, в Украине большинство граждан в повседневной жизни оперируют, как правило, суммами до 150 тыс. грн, что делает вводимое на таком уровне ограничение незаметным для них.

В то же время первый вице-премьер не уточнил, когда именно НБУ введет ограничение по расчетам наличными на уровне 150 тыс. грн. Предложения к документу регулятор будет принимать до 8 апреля 2013 г.

Банки поддержали эту инициативу, поскольку обслуживание наличных платежей обходится им дороже безналичных из-за необходимости оплачивать услуги инкассаторов, кассиров, содержать хранилища и сейфы.

Эксперты-экономисты также поддержали идею НБУ об ограничении наличных расчетов. В то же время полагают, что сумму наличных расчетов можно было бы уже сегодня установить на еще более низком уровне.

Например, по мнению президента Украинского аналитического центра А. Охрименко, «ориентировочно через пять лет предельная сумма наличных расчетов должна составлять 50 тыс. грн». Со своей стороны В. Еременко, координатор комитета по вопросам банковской инфраструктуры и платежных систем Национальной ассоциации банков Украины, считает, что «ограничение на наличные расчеты должно быть еще более существенным – 30–40 тыс. грн».

В свою очередь партнер юридической фирмы ЮФ САІ & Lenard К. Пильков предлагает законодательно установить цикличность снижения предельных сумм наличных расчетов, как это было сделано в России – там эта планка снижается в два раза через год после введения ограничения, что дает возможность людям привыкнуть и подготовиться к новым условиям.

Кроме того, юрист отметил, что вместе с введением предельной суммы наличных расчетов нужно предусмотреть и санкции для нарушителей. В качестве примера специалист приводит пример европейских стран, где 25 % от суммы транзакции, которая была проведена с нарушением, уплачивают и продавец и покупатель.

Генеральный директор Всеукраинской ассоциации автоимпортеров и дилеров (ВААИД) О. Назаренко считает, что Нацбанку перед введением

такого обмеження цілесообразно розробити механізм контролю розмірів комісійних зборів, які будуть взимати банки за проведення великих платежів.

Перехід в безготівкову форму платежів – одна з найефективніших форм боротьби з тіньовою економікою. А це величезна грошова маса, яка може бути направлена не тільки в банківську систему, але й на розвиток реального сектора української економіки в цілому. Обмеження готівкового обігу в умовах високої корупції в Україні едва ли приведе до скорочення розміру взяток. Швидше за все, всі більш популярними будуть платежі на зарубіжні рахунки і в «благотворительні» фонди окремих чиновників, а не банальний занос конвертів, пакетів і чемоданів.

Не можна не погодитися з віце-президентом Асоціації професійних управляючих нерухомістю (АПУН) А. Тополом, що «без повернення довіри до банківської системи вводити такі обмеження може бути нескладно передчасно».

Україні ще належить тривала робота для того, щоб досягти рівня безготівкових розрахунків на розвинутих фінансових ринках. Для порівняння, в США частка безготівкових розрахунків становить близько 90 %, в Євросоюзі – 91 %, Китаї – 93,8 %, Південній Кореї – 97,8 %. Згідно з дослідженням Government E-Payment Adoption Ranking, Україна посіла 60-е місце за рівнем розвитку електронних платежів серед 62 досліджуваних країн у 2011 р., обігнавши лише Уганду і Нігерію (*По матеріалам <http://maanimo.com>, <http://ubr.ua>, <http://podrobnosti.ua>, <http://ura-inform.com>, <http://forum.searchengines.ru>, <http://forum.pravda.com.ua>, <http://ain.ua>, <http://donbass.ua>, <http://www.ukrrudprom.com>*).

А. Березельський, провід. бібліотекар НЮБ НБУВ

Перспективи України в процесі лібералізації візового режиму з ЄС

Для українців лібералізація візового режиму є одним з основних критеріїв оцінки прогресу України в процесі наближення до ЄС, адже це буде відчутним і практичним результатом для мільйонів українців, які бажають подорожувати на європейському просторі.

29 жовтня 2008 р. набрала чинності Угода про спрощення оформлення віз та Угоди про ратифікацію. Україна і Євросоюз почали візовий діалог, довготривалою метою якого є запровадження безвізового режиму, а 22 листопада 2010 р. на саміті Україна – ЄС був ухвалений План дій щодо лібералізації візового режиму, який у разі виконання має стати підставою для скасування візового режиму між Україною та Європейським Союзом. План має два етапи: підготовка необхідного законодавства і реалізація реформ, а його положення стосуються чотирьох сфер: безпеки документів, нелегальної міграції, забезпечення громадського порядку і громадянських прав і свобод.

З метою створення умов для запровадження безвізового режиму короткострокових поїздок громадян України до держав – членів Європейського Союзу та забезпечення виконання вищезазначеного Плану, 22 квітня 2011 р. Президентом України був підписаний Указ «Про Національний план з виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України».

30 березня 2012 р. ЄС та Україна парафували текст Угоди про асоціацію, включно з глибокою та всеохоплюючою зоною вільної торгівлі. Було досягнуто поступу у виконанні Плану дій з візової лібералізації. Покращилися міжлюдські контакти, а в освітній сфері дедалі більше українських студентів та дослідників скористалися можливостями різних європейських програм.

Вже в липні 2012 р. Україна та ЄС підписали угоду про внесення змін до угоди про спрощення оформлення віз, якою передбачається подальше розширення категорій українських громадян, які можуть оформлювати Шенгенські візи за спрощеною процедурою, а також встановлення чітких критеріїв видачі багаторазових довгострокових віз.

Напередодні XVI саміту Україна – ЄС, 7 лютого 2013 р. Прем'єр-міністр України М. Азаров під час зустрічі з членом Європейської комісії з питань розширення та Європейської політики сусідства Ш. Фюле зазначив, що уряд виконав практично всі завдання (першого законодавчого етапу) Національного плану дій щодо лібералізації візового режиму з Європейським Союзом.

Згодом, на засіданні уряду 11 лютого Кабмін ухвалив ще два проекти законів на виконання Національного плану дій щодо лібералізації візового режиму з ЄС.

Був схвалений проект закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення інституційної системи захисту персональних даних».

Документом, зокрема, передбачається наділити уповноваженого з прав людини повноваженнями з проведення планових та позапланових перевірок володільців та розпорядників баз персональних даних. Цим же законопроектом уряд пропонує передати функції держреєстрації баз персональних даних Державній реєстраційній службі.

Крім того, Кабінет Міністрів ухвалив законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання та протидії дискримінації в Україні». Ним пропонується внести зміни до Кодексу законів про працю України та гарантувати в національному законодавстві рівність трудових прав громадян.

Також у Верховній Раді України було прийнято заяву «Про реалізацію євроінтеграційних прагнень України та укладення Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом».

«Ми чекаємо від наших колег у Європейському Союзі, що вони з розумінням поставляться до точки зору депутатського корпусу, який відображає думки більшості жителів нашої держави, і прискорять процес

надання безвізового режиму жителям України», – повідомив голова парламентської фракції ПР О. Єфремов.

За півтора року Україна може отримати безвізовий режим із країнами Європейського Союзу, але для цього потрібно ухвалити закони в рамках першого етапу Плану дій щодо лібералізації візового режиму з ЄС. Про це заявив заступник голови парламентської фракції ПР С. Тігіпко.

«Сім законів уже у Верховній Раді. Їх необхідно ухвалювати. І якби Верховну Раду не блокували, вони б уже були прийняті. Після цього приблизно рік-півтора може тривати процес імплементації, тобто другий етап лібералізації візового режиму», – сказав він.

Вже після завершення XVI саміту Україна – ЄС у Брюсселі президент Єврокомісії Ж. М. Баррозу заявив, що угода про подальше спрощення візового режиму між ЄС і Україною може набрати чинності до червня 2013 р., проте додав, що Україна не внесла всі зміни до законодавства, необхідні для переходу до другої фази плану дій. При цьому лідери України та Європейського Союзу підтвердили спільні зобов'язання просуватися до безвізового режиму в установленому порядку, як тільки будуть виконані умови для безпечного пересування громадян, обумовлені в Плані дій щодо лібералізації візового режиму. Ж. М. Баррозу запевнив, що коли Україна прийме необхідні закони, ЄС перейде до другої фази плану.

Серед основних вимог ЄС залишаються такі, як створення антикорупційного та антидискримінаційного законодавства, зміцнення кордонів і боротьба з нелегальними мігрантами і найголовніше – впровадження біометричних паспортів.

Не зважаючи на те, що відповідний Закон України «Про єдиний держдепреєстр» був прийнятий і набрав чинності, його реалізація повисла в повітрі.

Зокрема, досі відсутні необхідні підзаконні акти, що регламентують технічні тонкощі майбутніх біометричних документів. Тому невідомі терміни початку введення біометричних паспортів, а отже, питання введення безвізового режиму з ЄС також відкладається на невизначений час. Навіть припускається, що причиною являється «дерібан» підлеглими прем'єра державних грошей, які були виділені на проведення реформи документів.

Заступник директора Центру ім. О. Разумкова В. Чалий у інтерв'ю розповів про значення XVI зустрічі на вищому рівні «Україна – Європейський Союз». Зокрема щодо конкретних рішень саміту та наближення до безвізового режиму з ЄС В. Чалий відмітив: «На жаль, Україна не встигла виконати повністю першу фазу підготовки до лібералізації візового режиму – законодавчу. Ще ряд законів потрібно прийняти, а в деякі чинні внести зміни. Я думаю, усе це займе не один місяць. Тим не менше, ЄС вустами пана Ван Ромпея висловив позитивну оцінку щодо прогресу у виконанні необхідних для цього умов. До літа законодавчу фазу можна завершити. Тільки після цього буде звіт і рішення Європейської комісії про перехід до другої – виконавчої частини. Тобто все це питання не одного року навіть, а отже, заяви про те, що ми можемо

отримати безвізовий режим уже найближчим часом, не мають під собою серйозного підґрунтя».

Проте не всі в Європі так критично налаштовані стосовно результатів саміту та перспектив візового питання. Зокрема, Латвія і Польща відзначили прогрес України у виконанні Плану дій щодо лібералізації ЄС візового режиму в контексті очікуваного завершення реалізації його першої фази, а також висловили готовність сприяти заходам України щодо лібералізації візового режиму.

У свою чергу міністр закордонних справ Польщі Р. Сікорський заявив, що Польща виступає за введення безвізового режиму між країнами ЄС і Росією, Україною, Грузією, Молдовою, а також за політичну інтеграцію східних сусідів в євроатлантичне співтовариство.

У світлі недавнього саміту «Україна – ЄС» А. Шокенхоф, який, як правило, озвучує реальні позиції канцлера Німеччини А. Меркель щодо східного напрямку німецької зовнішньої політики, також озвучив деякі погляди Німеччини щодо європейських перспектив України, де однією з ключових проблем являється візовий режим між ЄС і Україною. «Ми зацікавлені у прогресі в лібералізації візового режиму з Україною. Це було б важливим сигналом для України на її шляху до Європи, особливо для українських громадян. Важливі законодавчі акти були прийняті Європейською комісією у 2012 р., які наразі лише чекають на ратифікацію Європейським парламентом. Сьогодні імплементація Плану дій з лібералізації візового режиму для України залежить від України. Досі не завершений перший законодавчий етап імплементації Плану дій. Але приклад Молдови, яка вже досягнула другого етапу, демонструє, що прогрес може бути досягнуто набагато швидше», – повідомив уповноважений А. Меркель.

У статті у виданні «Les Echos» посол України у Франції О. Купчишин зазначив, що нещодавній саміт Україна – ЄС підтвердив серйозність намірів Європейського Союзу та України щодо підписання Угоди про асоціацію. «Ми значно просунулися у виконанні Плану дій з лібералізації візового режиму. Перший етап виконання Плану дій уже майже завершено. Ми ухвалили практично всю необхідну законодавчу базу у таких сферах, як захист персональних даних, правовий статус іноземців, управління кордонами та міграцією, боротьба проти торгівлі людьми та обігом наркотиків, боротьба проти дискримінації, взаємна допомога в кримінальних справах, запобігання відмиванню грошей, запровадження біометричних паспортів. Отже, ми сподіваємося дуже скоро перейти до другого етапу, який передбачає практичне застосування прийнятого законодавства».

Ложкою дьогтю після солодких коментарів членів уряду стосовно успіхів саміту став відкритий лист представників двох комітетів ВР голові представництва ЄС в Україні Я. Томбінському щодо ситуації із захистом персональних даних в Україні. Лист підписали голова Комітету з питань євроінтеграції Г. Немиря і перший заступник голови Комітету з питань прав людини А. Шевченко.

У документі вкотре констатується невиконання Україною більшості рекомендацій ЄС у рамках підготовки Угоди. Європейці знову звернули увагу на вибіркове правосуддя, корумпованість судової системи, махінації з державними закупівлями й проведення нечесних виборів.

Європейці також звертають увагу на ряд дрібніших проблем, як-то дискримінація кримських татар, порушення прав людини й проблеми з конституційним реформуванням. Фактично, цей документ став останнім попередженням для Києва, адже вже в травні, як зазначають експерти, Європейський Союз визначиться щодо долі Угоди про асоціацію.

Депутати, зокрема, наполягають на термінових змінах до Закону України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус». На думку авторів листа, Закон надає надмірні повноваження органам влади, сприяє корупції, а утворення Єдиного демографічного реєстру порушує право людини на невтручання в її особисте життя і може призвести до тотального контролю держави над українцями.

Автори листа також нагадують, що в Україні досі немає «незалежного органу державного нагляду у сфері захисту персональних даних», і звертають увагу на «неузгодженість законодавства про захист персональних даних із законом про доступ до публічної інформації».

20 березня 2013 р. Європейська комісія і високий представник ЄС із закордонних справ і безпекової політики оприлюднили щорічний «пакет доповідей щодо країн-сусідів» (neighbourhood package), де в частині документа щодо України міститься огляд реформ, що було ініційовано, успішно проведено чи відкладено у 2012 р. в різних сферах співпраці між ЄС та Україною. Деякі з питань, які містяться у звіті, потребують особливої уваги. У 2012 р. Україна здійснила кілька важливих реформаторських кроків. Наприклад, позитивними зрушеннями стали новий Кримінальний процесуальний кодекс і закон про свободу зібрань. Однак ці кроки були великою мірою затьмарені прикладами вибіркового правосуддя та парламентськими виборами 2012 р., що говорить про погіршення ситуації в деяких сферах, порівняно зі стандартами, що їх уже було досягнуто. Ознаки корупції залишаються високими. Було здійснено кроки у сфері боротьби проти відмивання грошей, організованої злочинності, торгівлі наркотиками й торгівлі людьми. Поступ в реалізації структурних реформ, націлених на підвищення конкурентоспроможності, був доволі повільним.

Крім того, Києву радять докласти більше зусиль для виконання критеріїв, встановлених у Плані дій з лібералізації візового режиму, і виконувати свої міжнародні зобов'язання щодо біженців. Тому Указом Президента від 12 березня 2013 р. «Про невідкладні заходи щодо європейської інтеграції України» Рада національної безпеки і оборони України вже прийняла рішення про інтенсифікацію роботи з європейської інтеграції України, у тому числі щодо реалізації домовленостей, досягнутих

під час XVI саміту Україна – ЄС. Про це заявив секретар РНБО України А. Ключев.

А. Ключев зазначив, що згідно з рішенням РНБО Кабінет Міністрів України повинен докласти зусиль для прискорення прийняття законодавчих та інших нормативно-правових актів, передбачених Планом дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України. Секретар РНБО підкреслив, що обсяг законодавчої роботи потребуватиме чималих зусиль. Як приклад він навів законопроект про внесення змін до Конституції України, який передбачає розширення повноважень Рахункової палати для організації контролю не лише за видатками державного бюджету, а й за надходженням до нього коштів.

Нещодавно Верховна Рада ухвалила Закон України «Про ратифікацію Угоди між Україною та Європейським Союзом про внесення змін до Угоди між Україною та Європейським Співтовариством про спрощення оформлення віз». 28 березня законопроект № 0015 направлено на підпис Президенту України.

Угода передбачає розширення категорії громадян України, які мають право на спрощене оформлення безкоштовних і багаторазових віз, удосконалення порядку оформлення віз для представників ЗМІ, визначення чітких термінів дії багаторазових віз, надання можливості термінового оформлення віз особам, які проживають на значній відстані від місця подання візового клопотання, запровадження безвізового режиму поїздок для громадян України, які користуються біометричними службовими паспортами.

22 березня члени групи високого політичного рівня в рамках української частини Ради з питань співробітництва між Україною та Європейським Союзом доповіли Прем'єр-міністру України М. Азарову про виконану роботу в рамках євроінтеграції нашої держави до ЄС.

Обговорювали також виконання першого етапу Плану дій щодо лібералізації ЄС візового режиму для України. З цього питання доповів міністр закордонних справ України Л. Кожара. Серед іншого він підкреслив, що всі міжнародні документи ратифіковано, підготовлено все необхідне законодавство, стратегічні й програмні документи. За словами міністра, ті питання, які залишаються невирішеними, потребують активізації роботи парламенту.

Наразі ЄС має намір виділити Україні кошти на підтримку імплементації Плану дій щодо лібералізації візового режиму з ЄС у 2014–2015 рр.

ЄС і Міжнародна організація з міграції (МОМ) підтримають удосконалення управління міграцією в Україні, Білорусі та Молдові. Так званий Проект MIGRECO («Зміцнення управління міграцією та співробітництво з реадмісією в Східній Європі») із загальним бюджетом 2,4 млн євро протягом наступних двох років підтримуватиме Україну в імплементації Плану дій щодо лібералізації візового режиму з ЄС, – зазначили в представництві ЄС.

У рамках проекту ЄС і МОМ мають намір допомагати українським органам влади втілити в життя законодавчі та адміністративні зміни, пов'язані з планом дій щодо лібералізації візового режиму з ЄС. Отже, Україна досить істотно просунулась в напрямі виконання першої фази Плану дій з лібералізації візового режиму з Європейським Союзом, тому ключовими завданнями на найближчий час є перехід до другої «імплементаційної» фази Плану дій з лібералізації візового режиму та набрання чинності змін до Договору про спрощення оформлення віз.

Хоча нині прийнято більшість законопроектів, необхідних для виконання першої «законодавчої» фази Плану дій, частина нормативно-правових актів ще потребує деяких змін і доповнень. Наприклад, якщо зважати лише на дані державних органів, то істотної проблеми з дискримінацією в Україні може й не існує. Та поки інші держави нам рекомендують, а наші чиновники обіцяють усе виконувати й уже навіть готуються звітувати перед ними, українці залишаються беззахисними перед дискримінацією. І так може тривати ще не один рік. Тому, на думку багатьох експертів, у прийнятій Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» необхідно внести доповнення, які створять реальні механізми захисту особи від проявів дискримінації.

Крім того, певних змін потребує національне законодавство щодо захисту персональних даних. Адже існують неузгодження з Конвенцією про захист персональних даних громадян і законом про біометричні паспорти, який нещодавно набрав чинності в Україні.

Досить болючим питанням залишається і корупція. Тому для повноти виконання Плану дій з лібералізації візового режиму з ЄС необхідно задіяти в Україні незалежний антикорупційний орган.

Підбиваючи підсумок огляду ключових подій на шляху до реально відчутної лібералізації візового режиму з ЄС, можна говорити про те, що закони приймаються, проте реальне реформування гальмується. І допоки ЄС намагається підтримати наші прагнення рекомендаціями, фінансуванням та іншими заохочувальними заходами, українській владі слід кинути всі ресурси, аби виправдати сподівання європейців, які дійсно виявляють бажання бачити Україну та українців у Європейському Союзі. *За матеріалами unhcr.org.ua, euinfocentre.rada.gov.ua, racurs.ua, economics.unian.net, zib.com.ua, uceps.org, glavcom.ua, kmu.gov.ua, viche.info, u-e-p.eu, rada.gov.ua, kontrakty.ua, partyofregions.org.ua, novisa.com.ua, france.mfa.gov.ua, novisa.org.ua, eeas.europa.eu, comments.ua, newsru.ua.*

Проблеми запровадження Закону України «Про ліцензування імпорту лікарських засобів»

З 1 березня набрав чинності Закон України «Про ліцензування імпорту лікарських засобів». Згідно із Законом, на територію України буде дозволено ввезення лікарських препаратів, зареєстрованих в Україні, за умови наявності відповідного сертифіката якості серії лікарського препарату, виданого виробником лікарського засобу, що імпортується, і відповідної ліцензії на імпорт лікарського засобу, яка видається імпортереві (виробникові або особі, що представляє виробника лікарського засобу на території України) у порядку, встановленому українським законодавством.

Донедавна імпорт лікарських засобів не ліцензувався. Імпортери працювали за оптовою ліцензією, яка давала дистриб'юторові купувати за кордоном імпортні ліки не тільки у їх виробників, а й у посередників, і не обов'язково в країні-виробнику. Це призводило до того, що, наприклад, білоруські препарати завозилися в Україну «через Ямайку», тому в Україні вони коштували так дорого. За оптової ліцензії не перевіряли походження цих товарів, їх якість. Саме через ланцюжок посередників на ринок потрапляв фальсифікат.

«Зараз у нас ліцензування імпорту лікарських засобів (здійснюється) окремим видом, а не частиною оптової ліцензії, і власник ліцензії на імпорт зобов'язаний укладати прямі контракти з виробниками, – зазначає член парламентської фракції Партії регіонів, голова Комітету Верховної Ради з питань охорони здоров'я Т. Бахтєєва. – Тож ліцензія на імпорт ліків сприятиме встановленню безпосередніх контактів із виробником». На її думку, це істотно вплине на ціну препаратів – вона знизиться. А ще ліцензія виключить ризик ввезення лікарських препаратів невстановленого походження і захистить фармацевтичний ринок України від фальсифікатів, оскільки придбання ліків у посередників стане неможливим, адже в ланцюжку поставок беруть участь тільки виробник та імпортер. Ліцензування імпорту ліків – це світова практика, що діє в ЄС згідно з Директивою 2001/83/ЄС Європейського парламенту та Ради ЄС від 6 листопада 2001 р. (про зведення законів Співтовариства стосовно лікарських засобів для людини, розділ IV, ст. 40), адже таким чином Європа захищає свої ринки від фальсифікату, що імпортується. Процедура ліцензування імпорту прийнято у 27-мі країнах ЄС, таких як Австрія, Німеччина, Італія, Іспанія, Франція, Данія, Польща, Бельгія та ін.

Аби поліпшити ситуацію на фармринку, Українська держава останнім часом посилила законодавчий контроль реєстрації та імпорту ліків. «З ланцюжка постачальників ми виключили посередників, а також обмежили рекламу лікарських препаратів, домагаємося жорсткіших вимог до якості ліків, – говорить міністр охорони здоров'я Р. Богатирьова. – Крім того, уряд ініціював більш сувору відповідальність за фальсифікацію, контрабанду та

виготовлення неякісних медикаментів, а також встановлено контроль над націнками на медпрепарати. Так, уже нині гіпертоніки можуть купувати ліки за зниженими цінами в комунальних і державних аптеках». Поняття імпорту лікарських засобів у Наказі Міністерства охорони здоров'я від 20.02.2013 р. «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з імпорту лікарських засобів» трактується дуже широко, оскільки згідно з наказом імпортер має дуже широкий спектр обов'язків з контролю якості лікарських засобів після перетину митного кордону і навіть відносно допуску їх в обіг. Також імпортер повинен відповідати ряду вимог щодо наявності матеріально-технічної бази, зберігання лікарських засобів у належному стані, випуску серії препарату та його оптової реалізації. Наказом передбачено, що для отримання ліцензій на імпорт лікарських засобів суб'єкти господарювання мають подавати до органу ліцензування заяву та досье імпортера, що є основою, на підставі якої орган ліцензування повинен приймати рішення про видачу ліцензії чи відмову щодо її видачі. Згідно із законодавством ЄС саме імпортер-резидент повинен відповідати за те, чи виробляються закордонні ліки за умов GMP (належної виробничої практики), а це передбачає жорсткі правила виробництва й контроль якості лікарських засобів, а також він повинен нести відповідальність за належну організацію відкликання неякісного препарату з ринку та його знищення. Досье імпортера повинно містити інформацію про імпортера; перелік лікарських засобів, які планується імпортувати; опис системи керування якістю імпортера, зокрема опис сертифікації серії і видачі дозволу на реалізацію препаратів; інформацію про використання послуг, пов'язаних з імпортом, у разі зберігання, транспортування тощо (зокрема, перелік контрактних лабораторій); методології оглядів якості продукції; інформацію щодо персоналу, враховуючи їхню кваліфікацію. Завдяки впровадженню процедури ліцензування імпорту питання гарантій якості препарату буде вирішуватися безпосередньо на території України. Серед компаній, що вже отримали ліцензії, п'ять найбільших дистриб'юторів України, які охоплюють поставками 90 % аптечних і лікувальних закладів країни: «БадМ», «Оптима-фарм», «Альба Україна», «Вента», «Фра-М».

Прем'єр-міністр України М. Азаров зазначив, що закон про ліцензування імпорту ліків пройшов масштабне обговорення з громадськістю, лікарями, учасниками ринку, і в Україну мають потрапляти тільки перевірені ліки за доступною ціною. «Урядом прийнято рішення запроваджувати систему ліцензування лікарських препаратів у кілька етапів, причому на першому етапі, протягом першого півріччя, передбачено виключно заявний принцип ліцензування, тобто ліцензія видаватиметься безпосередньо на заяву імпортера, – наголосив М. Азаров. – Тому балачки щодо можливого дефіциту, припинення постачання ліків треба розцінювати як саботаж і безпідставні спекуляції, які до того ж є аморальними щодо стурбованих пацієнтів і нашого суспільства загалом. Здоров'я людей – головне для нас! Нікому не дозволено спекулювати на цій темі, а тим більше не виконувати вимог закону».

Цікаво, якої думки з цього приводу фахівці-медики, у чий практиці найбільше використовуються імпорتنі засоби?

Професор В. Боцюрко: «Мабуть, немає потреби нагадувати, що нині в аптеки України попадає 80 % ліків, якість яких часто не відповідає вимогам належної виробничої практики (GMP). І поставляють їх десятки фірм. Хворому непросто визначитися, які з них варто придбати. Приміром, такий медичний препарат, як диклофенак, нам поставляють 23 країни. Якщо з них залишиться – дві-три ліцензовані й з гарантійною якістю, хворим легше буде визначитися. Водночас ми не вправі ігнорувати наші ліки, тобто вітчизняні, і маємо дбати про те, щоб вони теж були якісними. Так що це – потрібна справа». З ним погоджується і лікар-пульмонолог М. Диндин: «Не думаю, що ринок залишиться без необхідних імпорتنих ліків, але порядок навести треба, адже в Україну попадає немало підроблених препаратів».

Лікар-отоларинголог О. Кушицька: «Не хотілося б бачити в цьому лише засіб бізнесу. Ми маємо бути впевнені, що ліки, які призначаємо хворим, – якісні й надійні. Адже, вживання неякісних препаратів, якими часто-густо є підробки, не дає позитивних результатів, лише затягує процес лікування і призводить до можливих ускладнень. Тож будемо сподіватися на краще».

Натомість деякі нерезиденти-«перевізники» ліків в Україну рішуче виступають проти впровадження процедури ліцензування імпорту лікарських засобів, оскільки це може призвести до підвищення роздрібною вартості ліків (через витрати на проходження процедури ліцензування) та обмеження доступності лікарських засобів для населення, адже окремим суб'єктам може бути відмовлено у видачі ліцензії, що призупинить імпорт їхньої продукції, якої так потребують тяжкохворі пересічні українські громадяни.

«Крім того, говорити про повну відсутність відповідальності нерезидентів за порушення принципів щодо якості та безпеки ліків недоречно, – каже киянин, юрист за фахом О. Клименко, – тому що такі норми вже закріплено законодавчо, зокрема Законом України “Про лікарські засоби”. Процедура ліцензування, що діяла останніми роками, фактично вже охоплювала імпорт лікарських засобів, адже відповідно до Закону України “Про ліцензування певних видів господарської діяльності” та чинних Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з виробництва, оптової та роздрібною торгівлі лікарськими засобами, затвердженими наказом Міністерства охорони здоров'я України від 31.10.2011 р. № 723, саме оптова й роздрібна торгівля є видом господарської діяльності, яка підлягає ліцензуванню і фактично включає імпорт лікарських засобів».

Президент Американської торговельної палати в Україні Х. Зукоскі зазначив, що представники компаній-членів палати, які є міжнародними виробниками лікарських засобів, а також представники інших фармацевтичних асоціацій України, з якими палата активно співпрацює, зокрема Асоціація виробників інноваційних ліків «АПРАД», у своїй діяльності прагнуть забезпечити найширший доступ українських пацієнтів до найякісніших і найефективніших ліків, які є на міжнародному ринку. Водночас палата занепокоєна великою кількістю змін на рівні законів і

підзаконних актів, які вводять додаткові регуляторні обмеження для ведення бізнесу в Україні, що може призвести до ускладнення умов розвитку бізнесу і втрат для компаній, а також створить неоднакові умови для іноземних та вітчизняних виробників. Враховуючи також ситуацію з корупцією в Україні, члени палати виступають проти додаткових регуляторних обмежень, які можуть викликати додаткові корупційні ризики.

Виконавчий директор Асоціації виробників інноваційних ліків «АПРАД» Ю. Савко вважає, що у законі про ліцензування тільки з першого погляду здається все дуже просто: діяльність з імпорту лікарських засобів підлягає ліцензуванню згідно з Директивою ЄС про дозвіл на ввезення лікарських препаратів. Але якщо проаналізувати суть цих умов, то виявляється, що виконати їх буде не так уже й легко, адже треба брати до уваги й розуміти, що законодавство Євросоюзу за своїм принципом певним чином відрізняється від законодавства однієї окремо взятої країни, оскільки він захищає єдиний ринок, який має інтернаціональне регулювання. На його думку, ідея ліцензування імпорту лікарських засобів відповідає європейській практиці лише частково. Натомість є достатня кількість інших механізмів захисту українського пацієнта. «Цей документ – новий бюрократичний бар'єр на шляху імпорту лікарських засобів високої якості, він обмежить права українських пацієнтів у першу чергу. Щодо високих цін на препарати, то треба розуміти, що кожен регуляторний акт впливає на підвищення ціни лікарського засобу», – зазначає Ю. Савко.

І хоча уряд України запевняє (правда, не гарантує), що хвилювань у споживачів не повинно бути і на фармацевтичному ринку України буде встановлено цивілізовані правила, які мають сприяти забезпеченню населення всім необхідним асортиментом сучасних лікарських засобів належної якості та за доступною ціною, для багатьох українців це – непереконливий аргумент, і їхні думки щодо цього нововведення є діаметрально протилежними.

Д. Шерембей, голова пацієнтської організації «ЮКАБ»: «Унаслідок дії в Україні цього закону скоріш за все зникнуть імпортовані препарати і залишаться тільки ті, які отримують ліцензію. А отримати її можна за гроші, і для цього потрібен певний час. Тобто з'являється “ручний” механізм керування цим ринком. Усі національні програми лікування в країні, серед яких 70 % передбачають використання імпортованих препаратів за найнижчими цінами, відповідно, подорожчають. Пенсіонери, діти, що отримують ліки в лікарнях, опиняться в скрутному становищі. До того ж на сьогодні вже існує дуже жорсткий контроль за ввезенням імпортованих ліків і міжнародна оцінка якості препаратів, яку визнано в Євросоюзі, світі та в Україні. Система керування ринком, що існувала донедавна, усіх влаштовувала – і пацієнтів, і фармацевтів. Новий закон абсолютно нічим не допоможе нашим громадянам, не полегшить їхнє життя, а тільки дасть можливість чиновникам і тим структурам, які видаватимуть ліцензії за гроші, зайвий раз нажитися на людських хворобах!» Д. Шерембей переконаний, що вочевидь в Кабміні є певні групи, які зацікавлені, щоб мати папірець, який коштуватиме дуже

дорого. Вони його продаватимуть фармвиробникам, сподіваючись отримувати за це чималі прибутки. До того ж і досі не визначено часу, який потрібен для отримання ліцензії, не сформульовано порядок її одержання, а також невідомо, який саме орган видаватиме її, і скільки це коштуватиме. Ціна ліцензії нині називається різна – від 30 тис. грн і вище. Тієї ж думки й народний депутат Р. Ілик, який вважає, що «цей Закон призведе до монополізації імпорту лікарських засобів, підвищення цін на ліки і, можливо, навіть до появи “чорного ринку” ліків, що для певних категорій громадян є життєво необхідними».

Народний депутат, член Комітету Верховної Ради з питань охорони здоров'я Т. Донець вважає, що існує проблема безпосередньо в Міністерстві охорони здоров'я. «На сьогодні в Україні є близько 14 тис. найменувань лікарських препаратів. Це на 3–4 тис. більше, ніж у провідних країнах Європи. Відповідно, декілька тисяч препаратів – це банально фантоми, які невідомо хто виготовляв. Тому ідея прибрати з ринку ці препарати-фантоми є непоганою, але на шляху впровадження цього Закону відповідними державними структурами нічого не було зроблено!» – зазначила Т. Донець.

Проте і дійсно й досі не зрозуміло: закон про ліцензування – це шлях до здоров'я чи зашморг і як від цього Закону має полегшати пацієнтам? Є фантастична ідея, що вітчизняні три-чотири заводи замінять усі інші підприємства, що є у світі. Але що таке нині є виробництво ліків в Україні? Це зазвичай така собі «високоінтелектуальна» праця: покласти пігулки в «національну» коробку, тобто суто пакувальна діяльність. Адже насправді більшість необхідних лікарських препаратів для тяжкохворих виготовляють не в Україні, а закордоном, на спеціальних технічно високооснащених заводах на високоякісному рівні. І цей готовий продукт, який надходить у нашу країну, у нас здебільшого лише пакують!

Треба зазначити, що Рада пацієнтів України вже звернулася до Президента з проханням скасувати Закон України «Про ліцензування лікарських засобів», який, на їхню думку, істотно вплине на ціни ліків, і деякі лікарські препарати можуть взагалі зникнути з аптечних прилавків. Під зверненням підписалися відомі лікарі й лідери різних громадських організацій, які представляють інтереси людей, чиє життя залежить від цих ліків.

Але, як би там не було, з березня поточного року українська митниця, як сумлінний виконавець, не пропустить у країну жодного неліцензійного імпортного лікарського препарату. Але чи зможе цей «запобіжник» врятувати життя українцям – лишається питанням...

Законодавчі ініціативи на шляху подолання ксенофобії та інших проявів нетерпимості в Україні

Дивна виходить штука з національною ненавистю. Вона дедалі сильніше, дедалі лютіше на нижчих щаблях культури. Але існує і такий щабель, де вона зовсім зникає, де щастя чи горе сусіднього народу сприймаєш як своє власне.

Й. Гете

В Україні, яка має значний досвід мирного міжконфесійного й міжнаціонального співіснування і позиціонується країною, у якій активно розвиваються інститути громадянського суспільства й прав людини, на жаль, останніми роками відбулося загострення проблем з дискримінації, расизму й ксенофобії. Зросла дискримінація і ксенофобія щодо вразливих груп – ромів, кримських татар, іммігрантів з Африки, Азії, Кавказу. Певні проблеми для України виникають і у зв'язку з угодою з ЄС про реадмісію.

Щомісячні дослідження, що здійснюються аналітиками НЮБ у рамках проекту «Тенденції протесних настроїв у громадській думці», демонструють, що конфлікти, які визначаються як конфесійні, етнічні та на ґрунті ксенофобії, становлять, у різний час, від 2 до 7 % серед загальної кількості конфліктних ситуацій. Проте варто зауважити, що проблему було усвідомлено державними органами, що привело до вироблення програм протидії цим явищам і розробки законопроектів, покликаних удосконалити її правові механізми. Окремої уваги потребують і проблеми, які не вирішуються на правовому рівні, – встановлення атмосфери поваги й терпимості до іншого.

Удосконалення законодавства у сфері протидії злочинам на цьому ґрунті сьогодні в основному представлено ініціативами щодо посилення кримінальної або адміністративної відповідальності. Минулого року народний депутат України, засновник Інституту прав людини і запобігання екстремізму та ксенофобії (ІНRPЕХ) О. Фельдман заявляв про те, що зростання праворадикальних настроїв має бути підконтрольним. «Щоб уникнути повторення трагічних уроків історії, нам уже сьогодні необхідно говорити про внесення змін у законодавчу базу, що регламентує відповідальність і посилює покарання – аж до кримінальної відповідальності – за подібні злочини проти свого та інших народів», – вважає засновник ІНRPЕХ.

Треба зазначити, що більшість зарубіжних країн передбачає кримінальну відповідальність за «злочини ненависті», якими є особливого роду злочини проти особистості, що скоєні під впливом ненависті до осіб іншої раси, національності, віросповідання, етнічного походження, політичних переконань, статі, сексуальної орієнтації. Така юридична кваліфікація існує в деяких штатах США, деяких державах Західної і

Центральної Європи. При цьому в багатьох випадках кваліфікація злочину як «злочин на ґрунті ненависті» посилює кримінальне покарання, яке призначається винному.

У Кримінальному кодексі України на сьогодні, закріплено 15 складів злочинів, що прямо чи опосередковано у своїй структурі містять ознаки протиправних діянь, пов'язаних із проявами ксенофобії, расової та етнічної дискримінації. Це злочини, закріплені в таких розділах: розд. I Особливої частини «Злочини проти основ національної безпеки України» (ст. 110 «Посягання на територіальну цілісність і недоторканність України»); розд. II «Злочини проти життя та здоров'я особи» (п. 14 ч. 2. ст. 115 «Умисне вбивство з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості», ч. 2 ст. 121 «Умисне тяжке тілесне ушкодження з мотивів расової, національної або релігійної нетерпимості»; ч. 2 ст. 122 «Умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження, вчинене з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості»; ч. 2 ст. 126 «Побої і мордування, вчинені з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості»; ч. 2 ст. 127 «Катування, вчинене з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості»); розд. V «Злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина»

(ст. 161 «Порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної належності або релігійних переконань», ст. 178 «Пошкодження релігійних споруд чи культових будинків», ст. 179 «Незаконне утримування, осквернення або знищення релігійних святинь», ст. 180 «Перешкоджання здійсненню релігійного обряду»); розд. XII «Злочини проти громадського порядку та моральності» (ст. 294 «Масові заворушення», ст. 300 «Ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства та жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість і дискримінацію»); розд. XX (ст. 436 «Пропаганда війни», ст. 437 «Планування, підготовка, розв'язування та ведення агресивної війни», ст. 442 «Геноцид»).

Санкції більшості перерахованих статей передбачають покарання у вигляді позбавлення волі на строк від трьох до 15 років (в окремих випадках – довічне позбавлення волі, як, наприклад, за скоєння умисного вбивства з мотивів, расової, національної чи релігійної нетерпимості). В окремих випадках, як покарання, призначається штраф (до 300 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян), арешт (на строк до шести місяців), виправні роботи (на строк до двох років) та ін.

У контексті вдосконалення законодавства у сфері боротьби зі злочинами на ґрунті ненависті варто звернути увагу на законопроект № 2549, підготовлений народним депутатом Г. Москалем, «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо встановлення відповідальності за прояви ксенофобії, антисемітизму, расової, релігійної та інших форм нетерпимості». Наразі документ на розгляді в Комітеті з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності. У проекті закону пропонується встановити відповідальність у вигляді штрафів,

виправних робіт, або арешту на 15 діб за прояви ксенофобії, антисемітизму, расової, релігійної та інших форм нетерпимості.

У пояснювальній записці наголошено, що прояви ксенофобії, антисемітизму, расової і релігійної нетерпимості, а саме: наявність у масовій свідомості ксенофобських стереотипів, використання мови ворожнечі в засобах масової інформації, поширення нетерпимості в мережі Інтернет, факти правого радикалізму в молодіжному, зокрема футбольному, середовищі вимагають швидких і рішучих дій та повинні бути врегульованими на законодавчому рівні.

У законопроекті пропонується встановити відповідальність залежно від суспільної небезпеки й шкоди правопорушень – від штрафів у розмірі 7–70 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, виправних робіт строком до двох місяців до адміністративного арешту на 15 діб з конфіскацією предметів правопорушень.

Заради запобігання нечіткості й незрозумілості трактування положень законодавства запропоновано надати визначення ксенофобського, антисемітського змісту, а також фашизму й неонацизму.

Крім того, передбачається, що розгляд зазначеної категорії справ буде віднесено до підсудності суддів районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів, а повноваження щодо складання адміністративних протоколів стосовно зазначеної категорії справ надаватиметься органам внутрішніх справ.

Згідно з розрахунками нардепа, за умови прийняття такого законопроекту відбудеться створення законодавчого механізму протидії відповідним негативним суспільним явищам. На практиці буде створено умови для ефективного запобігання та профілактики вчинення злочинів, передбачених ст. 161 КК України.

Ще одним важливим кроком на шляху вдосконалення законодавства у сфері боротьби зі «злочинами ненависті» є, крім усього іншого, ефективне виконання міжнародних зобов'язань на внутрішньодержавному рівні шляхом трансформації міжнародно-правових норм у національні закони й підзаконні акти, адже Україна сьогодні укладає велику кількість і багатосторонніх, і двосторонніх міжнародних договорів, а також приєднується, як країна-учасник, до різноманітних міжнародно-правових актів.

Також українському суспільству і тим більше владним структурам важливо звернутися до європейського досвіду в контексті прагматизму й готовності відмовитися від питань, що можуть роз'єднати людей, заради об'єднання навколо загальновідомого факту про те, що Україна – цивілізована європейська держава, чії громадяни за ментальністю своєю толерантні, лояльні до представників інших народів, національностей, віри, раси...

Перспективи здійснення адміністративно-територіальної реформи в Україні

В Україні вже давно усвідомлюють необхідність проведення адміністративно-територіальної реформи, без якої неможливе дієве місцеве самоврядування. Про це говорять і політики, і прості українці.

Перші проекти адміністративно-територіальної реформи створювали ще за президентства Л. Кравчука.

Трохи більше року тому в Україні знову заговорили про потребу здійснення адміністративно-територіальної реформи: наприкінці 2011 р. до Верховної Ради різними суб'єктами законодавчої ініціативи було внесено пакет документів, які стосуються майбутньої адміністративно-територіальної реформи. Головним з них, безумовно, є законопроект «Про об'єднання територіальних громад», який, власне, і мав стати стрижнем цієї реформи, замінивши собою значну частину положень діючого Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні».

Слід зазначити, цей даний документ досить жорстко критикувався рядом вітчизняних ЗМІ. Так, оглядач «Української Правди» зазначає, що «вже в тексті пояснювальної записки до закону задекларовано, що переважна частина нових громад, утворених внаслідок територіальної реформи, будуть за чисельністю і територією відповідати районам, що існували в УРСР до адміністративної реформи 1954–1960 рр. Отже, фактично повертається сталінський територіальний устрій».

Звертається увага й на те, що, згідно з даним законопроектом, середня чисельність сільської громади становитиме 9 тис. осіб, що включатиме в себе 16 населених пунктів. Водночас подібна уніфікація слабо співвідноситься з Європейською хартією місцевого самоврядування.

Критикується і форма розподілу субвенції для новоствореної громади. Вона ділиться між громадами пропорційно площі й населенню в рівних долях. Тобто маленька громада, що розміщується на великій площі, може одержати більше, ніж густонаселена на невеликій площі. «Яка логіка такої формули, сказати дуже важко», – резюмує оглядач УП.

Відзначається також, що в законопроекті закладена внутрішня суперечність: стверджується, що він не стосується соціально-трудової сфери та одночасно передбачає економію коштів від скорочення адмінперсоналу. Шляхи вирішення суперечності ніяк, навіть програмно, не вказані. Наголошується й на тому, що від процесу зовсім усунуто діючі органи місцевого самоврядування – обласні й районні ради.

Слід зазначити, що останнім часом робота в цьому напрямі значно активізувалася. Зокрема, 14 березня поточного року в Києві на розширеному засіданні правління Всеукраїнської асоціації органів місцевого самоврядування «Асоціація міст України» було презентовано й підтримано

проект Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. Цей знаковий для подальшого розвитку територіальних громад документ був розроблений спільно фахівцями Адміністрації Президента України, Мінрегіонбуду, експертами Ради Європи і фахівцями Асоціації міст України.

Учасниками зібрання стали понад півсотні міських голів, а також міністр регіонального розвитку, будівництва та ЖКГ Г. Темник. Він наголосив, що «вирішення проблем регіонального розвитку, становлення місцевого самоврядування та вдосконалення відносин центральної влади з регіонами є пріоритетними напрямками роботи Мінрегіону. Їх реалізація залежить насамперед від інституційного й правового поля, необхідного для розробки й запровадження державної регіональної політики, чіткого розподілу функцій і координації діяльності державних органів урядування різного рівня у сфері територіального розвитку». Важливою складовою регіонального розвитку міністр назвав формування спроможного й самодостатнього самоврядування.

Як зазначила секретар Київради Г. Герєга, «це об'ємний змістовний документ (проект Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної влади в Україні), який є дороговказом до реформування системи... Це не станеться ні за рік, ні за два роки, тому що в цій Концепції дуже багато враховано змін до законів».

Зазначимо, що реформування місцевого самоврядування за концепцією АМУ передбачає:

- визначення повноваження органів місцевого самоврядування;
- удосконалення механізмів здійснення населенням контролю за органами місцевого самоврядування;
- визначення на законодавчому рівні якості адміністративних і соціальних послуг місцевої влади;
- утворення об'єднаних територіальних громад;
- утворення виконавчих органів обласних і районних рад;
- визначення чітких меж кожної адміністративно-територіальної одиниці.

Уже 21 березня на Раді регіонів за участі Президента В. Януковича було представлено проект реформи органів місцевого самоврядування, розроблений Кабінетом Міністрів, що передбачає адміністративно-територіальну реформу країни. З цього 13-сторінкового документа випливає, що старт реформи планувався ще в минулому році – перший етап, названий підготовчим, розраховано на 2012–2014 рр., другий – етап впровадження – на 2015–2017 рр. На практиці робота може затягнутися, розробники розглядають продовження термінів до 2020 р., зазначила в бесіді із журналістами радник Президента М. Ставніччук. За її словами, «більшість територіальних громад не в силах ефективно здійснювати покладені на них зобов'язання... дотаційність місцевих громад становить 70 %... Це критична межа, за якою послідує необоротні наслідки. Якщо ми не поміняємо Конституцію в цій частині, то, за нашими підрахунками, 70 % видатків з державного бюджету вже через п'ять років будуть спрямовані на місцеві громади».

Пропонується визначити три рівні адміністративно-територіальних одиниць (АТО) – громади, райони, регіони. В останній рівень, як і на сьогодні, буде включено області, Автономна Республіка Крим, Київ і Севастополь.

Одна з головних пропозицій – коригування системи оподаткування. У рамках реформи буде збільшено кількість податків і зборів, які перераховуються до місцевого бюджету, сказав Президент В. Янукович. У концепції їх список не уточнюється – сказано лише, що йдеться про «податки і збори, які за своєю природою пов'язані з територією цієї адміністративно-територіальної одиниці».

На цю категорію зборів не поширюватимуться податкові пільги, що встановлюються рішенням центральних органів влади, підкреслюється в Концепції. Водночас у суб'єктів господарювання з'явиться механізм зниження податкового навантаження в результаті переговорів з місцевою владою. «Податкові пільги можуть встановлюватися тим органом місцевого самоврядування, до бюджету якого перераховується цей податок», – говориться в документі. Крім того, місцеві ради дістануть можливість збільшувати податки для покриття дефіциту місцевого бюджету. Для цього «істотно розширюються права органів місцевого самоврядування щодо визначення податкової бази й регулювання ставок оподаткування».

Передбачається, що місцевий бюджет повинен покривати витрати на виконання органами самоврядування «власних повноважень» (цей термін у Концепції розкривається як «вирішення питань місцевого значення»), а з держбюджету фінансуються «делеговані» повноваження («передані державою»). Заохочується пошук місцевою владою альтернативних джерел коштів. «Потрібно використовувати механізм випуску муніципальних облігацій, державно-приватне партнерство, гранти», – пояснив віце-прем'єр О. Вілкул.

Розподіл повноважень між вертикаллю виконавчої влади та органами місцевого самоврядування буде переглянуто, розповів заступник глави Адміністрації Президента С. Ларін: «У губернаторів не з'явиться нових повноважень. Навпаки, функції і повноваження органів місцевого самоврядування будуть посилені». Він додав, що на виконкомі місцевих рад буде покладена також частина функцій територіальних управлінь центральних органів виконавчої влади.

Утім, не зовсім зрозуміло, як деклароване Концепцією посилення позицій органів місцевого самоврядування узгоджується з пропозицією передати районним та обласним державним адміністраціям функції контролю за діяльністю місцевих рад. Зокрема, у Концепції зазначається, що «за адміністраціями закріплюється нагляд за законністю рішень органів місцевого самоврядування з правом їх зупинки з одночасним зверненням до суду». При цьому місцеві ради будуть позбавлені права ухвалювати рішення про недовіру главам відповідних адміністрацій.

Президент України В. Янукович запропонував реформувати систему місцевого самоврядування і виконавчої вертикалі в найближчі п'ять-сім

років, оскільки «нинішня система суперечить Європейській хартії місцевого самоврядування». Перш за все він пропонує взятися за концепцію оподаткування і фінансування регіонів, а також за повноваження виконавчої вертикалі та органів місцевого самоврядування. При цьому, власне, безпосередньо адміністративно-територіальна реформа впроваджуватиметься вже після 2015 р.

Президент також зазначив, що необхідно розпочати широку дискусію навколо напрацьованого проекту Концепції реформи місцевого самоврядування. «Вважаю за необхідне розпочати на всіх рівнях широку дискусію навколо напрацьованого проекту Концепції реформи місцевого самоврядування, забезпечити врахування всіх пропозицій, що будуть висловлені нашими співгромадянами», – наголосив В. Янукович.

У свою чергу Прем'єр М. Азаров зазначив, що ідея такої реформи часто вороже сприймається населенням. «Спроби провести її робилися не раз. Р. Безсмертний (віце-прем'єр з питань адмінреформи у 2005 р.) ледве втік з клубу (у Макарівському районі Київської області), коли намагався розповісти людям, якою вона йому бачиться», – нагадав Прем'єр.

Поки що не є зрозумілим, наскільки істотним буде перегляд кордонів територій. Пам'ятаючи про народні протести, які заблокували попередні спроби АТР, представники влади вкрай обережно висловлюються з цього приводу. «У нас “реформа” вважається словом з негативним значенням – почалася реформа, і відразу пішли справи гірше. Тому потрібно, щоб люди прийшли до необхідності зміни меж, об'єднання районів», – заявив заступник глави Адміністрації Президента С. Ларін. «Я підкреслю, що про початок АТР поки що не йдеться. Ще не склалися умови для неї, у тому числі економічні й соціальні. Але в далекій перспективі – так, вона потрібна», – доповнила його М. Ставнійчук.

Утім, судячи з Концепції, перспектива АТР не надто й віддалена – її проведення заплановано на 2015–2017 рр. «Терміни ще можуть зрушуватися», – зазначила М. Ставнійчук.

Як впливає з документа, без перегляду кордонів районів не обійдеться. «Територія АТО є нерозривною, анклавів та ексکلавів не допускаються», – підкреслюється в Концепції. Тим часом в Україні є 88 таких АТО. З Концепції випливає, що її автори хотіли б провести більш істотний перегляд кордонів базових АТО. «Територія АТО визначається на основі доступності послуг швидкої допомоги в небезпечних для життя випадках і пожежної охорони – час (прибуття) не повинен перевищувати 20 хв», – ідеться в документі.

Ще один критерій, що ставить під сумнів нинішній територіальний устрій країни, – рекомендація, щоб адміністративний центр АТО був «максимально наближений до її географічного центру», що нині часто не дотримується. «Але директивного перегляду за рішенням Києва, без урахування думки громади, не буде», – запевнив С. Ларін.

Як наголошує міський голова Вінниці В. Гройсман, «середня ланка держапарату не в захваті від реформи, але надії на подолання їх спротиву додає позиція Президента України». Він додає, що для реалізації таких змін

«потрібна політична воля». За словами мера, місцева влада з нетерпінням очікує на таке рішення, що дасть старт реформі на місцях. До того ж це буде крок до обіцяного Україною виконання Європейської хартії місцевого самоврядування. «Реформа місцевого самоврядування є базовою для формування сильної держави, – вважає В. Гройсман. – Територіальні громади повинні бути самодостатніми. Для цього потрібно надати більше повноважень на місця, включаючи зміну підходів до формування місцевих бюджетів. Територіальні громади повинні мати фінансові інструменти, достатні для того, щоб вирішувати завдання власного розвитку. Та країна є успішною, у якій сильне місцеве самоврядування. Гарний приклад – сусідня Польща, де реформа місцевого самоврядування відбулася ще наприкінці 1990-х років. І сьогодні ця країна розвивається дуже динамічно».

Практично всі погоджуються з тим, що головним у реформі має стати радикальна зміна системи формування бюджету. Лише тоді, коли бюджет села, селища, міста стане пріоритетним порівняно із загальнодержавним бюджетом, можна буде стверджувати, що система працює на людину, а не сама на себе.

Водночас народний депутат України, перший заступник голови Комітету Верховної Ради з питань бюджету О. Калетник вважає, що у 2013 р. уряд знову має намір боротися з дефіцитом бюджету за рахунок місцевих громад. Тому розмови про необхідність перекинути бюджетну піраміду і, нарешті, сформувати головний кошторис країни від низу до верху із застосуванням певних нормативів на одного жителя, як це робиться в розвинутих країнах, поки залишаються лише розмовами, заявила народний депутат. «Ефективна децентралізація бюджету можлива тільки за умови проведення адміністративно-територіальної реформи, – переконана О. Калетник. – Потрібно збалансувати повноваження щодо отримання доходів і здійснення видатків. Реформу потрібно здійснити таким чином: передати місцевим радам фінансовий ресурс не лише на утримання фактичної мережі бюджетних закладів, а обов'язково залишити кошти на розвиток».

Вона вважає, що в нинішніх умовах, коли до реалізації адміністративно-територіальної реформи ще не приступили, ситуацію можна змінити, коли бюджет поточного року переглядатимуть за підсумками I кварталу. «Переконана, що ми маємо переглянути розподіл субвенції на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій, яка цього року передбачена у розмірі 6 млрд грн. Але ж Конституція і Бюджетний кодекс гарантують кожній громаді однакове право на отримання загальнодержавних фінансових ресурсів задля свого розвитку, тобто згідно із законом має діяти принцип справедливого розподілу. Вінниччині, як відомо, від розподілу цієї субвенції нічого не дісталось. Тому я як народний депутат ініціюватиму перегляд розподілу коштів капітальних видатків щодо регіонального розвитку на користь Вінниччини», – запевнила О. Калетник.

У свою чергу народний депутат С. Кілінкаров побоюється, що «все зведеться до поглинення більшими регіонами менших, до скорочення

місцевих рад і зникнення з карти країни багатьох сіл і селищ. Адже завдання реформи – зекономити бюджетні кошти».

Загалом же аналіз суспільних настроїв показує, що треба докорінно змінити всю філософію і підходи до державного управління і місцевого самоврядування. Адже за останні два десятиліття змінився й економічний устрій, і політична система. Проте система державної влади та територіального устрою фактично залишається радянською.

Крім того, сучасний стан адміністративно-територіального устрою не відповідає Конституції України та потребам громадян, а органи місцевого самоврядування не мають самостійної політичної ваги. До прикладу, європейська модель заснована на мінімальних витратах на бюрократичну систему й максимальній співпраці з громадським сектором.

Багато хто вважає, що головна проблема була й залишається в тому, що жодна з владних команд за майже 22 роки незалежності не замислювалася над тим, що основним у справі здійснення адміністративно-територіальної реформи має стати робота з мешканцями, соціологічні дослідження, вивчення громадської думки та відповідне її формування. Крім того, законопроект на цю тему має бути продуктом широкого обговорення в органах місцевого самоврядування, експертному середовищі, ЗМІ.

***Д. Мельник, студентка 5-го курсу Гуманітарного інституту
Національного авіаційного університету***

Адвокат у кримінальному провадженні за новим КПК України

Сучасний етап розвитку державності в Україні характеризується прагненням до досягнення стандартів європейської спільноти, впровадження демократичних інституцій, удосконалення чинного законодавства. Протягом понад двадцяти років національна юридична система знаходиться у стані перманентного реформування. Суттєві зміни відбуваються і в кримінально-процесуальному законодавстві, здійснюється реконструювання процесуальної форми, а також уже прийнято новий Кримінальний процесуальний кодекс України (надалі – КПК України). 20 листопада 2012 р. цей КПК набув чинності, проте запровадження нововведень спричинило чимало питань, проблем і суперечок, зокрема щодо участі захисника в кримінальному провадженні.

Одним із суб'єктів сторони захисту в кримінальному провадженні є захисник. Відповідно до ч. 1 ст. 45 КПК України захисником є адвокат, який здійснює захист підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішується питання про їх застосування, а також особи, стосовно якої передбачається розгляд питання про видачу іноземній державі (екстрадиції).

Прийнятий Верховною Радою України 5 липня 2012 р. новий Закон «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» розширив існуючі види адвокатської діяльності та посилив професійні права та гарантії. Пункт 1 ст. 1 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» дає визначення поняття «адвокат». Ним є фізична особа, яка здійснює адвокатську діяльність на підставах та в порядку, що передбачені цим Законом. У частині 1 ст. 6 цього Закону вказується, що адвокатом може бути фізична особа, яка має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи в галузі права не менше двох років, склала кваліфікаційний іспит, пройшла стажування (крім випадків, обумовлених цим Законом), склала присягу адвоката України та отримала свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю.

У кримінальному провадженні адвокат здійснює захист, під яким розуміється вид адвокатської діяльності, що полягає в забезпеченні захисту прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішується питання про їх застосування у кримінальному провадженні, особи, стосовно якої розглядається питання про видачу іноземній державі (екстрадиції), а також особи, яка притягається до адміністративної відповідальності під час розгляду справи про адміністративне правопорушення (п. 5 ст. 1 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»).

Втім передбачається, що такий напрям діяльності адвоката у кримінальному провадженні не обмежується зазначеними його видами. Ст. 59 Конституції України закріплено конституційне право кожного на правову допомогу. Це положення за своєю суттю є гарантією реалізації, захисту й охорони інших прав і свобод людини та громадянина, і в цьому полягає його соціальна значущість. До інших видів правової допомоги належать такі види адвокатської діяльності: надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань, правовий супровід діяльності клієнта, складання заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру, спрямованих на забезпечення реалізації прав, свобод і законних інтересів клієнта, недопущення їх порушень, а також на сприяння їх відновленню у разі порушення (п. 6 ст. 1 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»).

Новий Кодекс суттєво спрощує процедуру вступу у провадження захисника. «Відтепер для цього не потрібне окреме рішення про його допуск до захисту людини. Крім того, запроваджено повну заборону доступу до матеріалів, що містять адвокатську таємницю», прокоментував ситуацію керівник Головного управління з питань судоустрою Адміністрації Президента А. Портнов. «Одночасно з набранням чинності нового кримінального процесуального законодавства в Україні обрано Вищу кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури та органи адвокатського самоврядування, у яких вперше відсутні представники виконавчої, судової влади та органів місцевого самоврядування», – зазначив Радник Глави держави.

За новим КПК України встановлено випадки, коли адвокат не може виконувати функції захисника в кримінальному провадженні. До них належать дві групи обставин:

1) коли відомості про адвоката не внесено до Єдиного реєстру адвокатів України;

2) коли стосовно цього у Єдиному реєстрі адвокатів України містяться відомості про зупинення або припинення права на зайняття адвокатською діяльністю. Перелік цих випадків слід вважати вичерпним.

Водночас, правозахисники дещо стурбовані новим КПК. Зокрема, координатор Вінницької правозахисної групи Д. Гройсман занепокоєний проблемою права на захист, яке впроваджує новий КПК: «Кодекс створює монополію на правовий захист. Причому на правову допомогу не тільки особам, які притягаються до відповідальності, а також і жертвам злочину. Тепер навіть якщо ти потерпілий – ти не можеш більше обирати своїм представником фахівця у галузі права», – розповів правозахисник. Слід зауважити, що відповідно до ст. 17 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» Рада адвокатів України забезпечує ведення Єдиного реєстру адвокатів України з метою збирання, зберігання, обліку та надання достовірної інформації про чисельність і персональний склад адвокатів України, адвокатів іноземних держав, які, відповідно до цього Закону, набули права на заняття адвокатською діяльністю в Україні, про обрані адвокатами організаційні форми адвокатської діяльності. Внесення відомостей до Єдиного реєстру адвокатів України здійснюється радами адвокатів регіонів та Радою адвокатів України.

Підстави зупинення та припинення права на зайняття адвокатською діяльністю передбачено у розділі 5 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Право на заняття адвокатською діяльністю зупиняється у разі: 1) подання адвокатом заяви про зупинення адвокатської діяльності; 2) набрання законної сили обвинувальним вироком суду стосовно адвоката за вчинення злочину, крім випадку, передбаченого п. 6 ч. 1 ст. 32 цього Закону; 3) накладення на адвоката дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю; 4) визнання адвоката за рішенням суду недієздатним або обмежено дієздатним.

Накладення на адвоката дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю може застосовуватися виключно у разі: 1) повторного протягом року вчинення дисциплінарного проступку; 2) порушення адвокатом вимог щодо несумісності; 3) систематичного або грубого одноразового порушення правил адвокатської етики (ст. 31 Закону).

Право на заняття адвокатською діяльністю припиняється шляхом анулювання свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю у разі: 1) подання адвокатом заяви про припинення права на заняття адвокатською діяльністю; 2) визнання адвоката безвісно відсутнім або оголошення його померлим; 3) смерті адвоката; 4) накладення на адвоката дисциплінарного стягнення у вигляді позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю; 5) встановлення факту надання недостовірних відомостей для отримання

свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю та складення присяги адвоката України; б) набрання законної сили обвинувальним вироком суду стосовно адвоката за вчинення тяжкого, особливо тяжкого злочину, а також злочину середньої тяжкості, за який призначено покарання у вигляді позбавлення волі.

Накладення на адвоката дисциплінарного стягнення у вигляді позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю може застосовуватися виключно у разі: 1) порушення присяги адвоката України; 2) розголошення адвокатом відомостей, що становлять адвокатську таємницю, використання їх у своїх інтересах або в інтересах третіх осіб; 3) заподіяння протиправними діями адвоката, пов'язаними із здійсненням ним адвокатської діяльності, значної шкоди клієнту, якщо таку шкоду встановлено судовим рішенням, що набрало законної сили; 4) систематичного або грубого одноразового порушення правил адвокатської етики, що підриває авторитет адвокатури України (ст. 32 Закону).

Окремі особи вважають, що через прийняття нового КПК України тих українців, які не можуть дозволити собі оплатити адвоката, буде позбавлено державного захисту. Зазначимо, що держава зобов'язується забезпечити всіх безкоштовними адвокатами. Мін'юст України зараз активно створює систему безоплатної правової допомоги, закликаючи до неї адвокатів. Загалом станом на березень поточного року, до реєстрів адвокатів, які надають громадянам безоплатну правову допомогу, уже внесено 2566 адвокатів, що пройшли відбір у 2012 р., за підсумками перших двох конкурсів. Кількість адвокатів, які сьогодні надають безоплатну вторинну правову допомогу, наразі є достатньою. Проте, за словами Міністра юстиції О. Лавриновича, триває процес оптимізації кількісного й якісного складу реєстрів. Зокрема, планується усунути регіональний дисбаланс, оскільки лишаються окремі райони і малі міста, де до надання безоплатної вторинної правової допомоги поки що не залучено жодного адвоката. Наразі надання такої допомоги там забезпечено за рахунок адвокатів з сусідніх адміністративно-територіальних одиниць. Крім того, надходять запити від адвокатів, які з будь-яких причин не брали участь у попередніх конкурсах, але прийняли рішення працювати в системі безоплатної правової допомоги.

Загалом, стосовно регіонів, станом на березень поточного року безоплатну правову допомогу надавали: у Донецькій області – 199 адвокатів, у Дніпропетровській – 186, у Харківській – 174, у Львівській – 160, у Києві – 158, в Одеській області – 157, у Хмельницькій – 130, у Київській – 121, у Запорізькій – 105 адвокатів. У Житомирській області до надання безоплатної правової допомоги залучено 98 адвокатів, у Чернігівській – 93, у Миколаївській – 85, в АР Крим – 84, у Рівненській області – 81, у Тернопільській – 78, в Івано-Франківській – 74, у Кіровоградській – 70, у Полтавській – 66, у Луганській – 64, у Херсонській – 59, у Сумській – 58, у Чернівецькій – 53, у Вінницькій – 49, у Черкаській – 47, у Волинській – 43, у Закарпатській області – 39, у Севастополі – 35 адвокатів. Протягом перших

двох місяців функціонування у країні системи безоплатної правової допомоги сформувалась тенденція щодо переходу адвокатів до реєстру таких, які надають безоплатну правову допомогу на постійній, а не тимчасовій основі. Це, за словам міністра юстиції України, свідчить про поступову стабілізацію системи та формування групи адвокатів, які спеціалізуються на наданні саме безоплатної правової допомоги.

Забезпечення права на захист відповідно до положень ст. 59, ч. 2 ст. 63 і п. 6 ч. 3 ст. 129 Конституції України кримінального процесуального законодавства є однією з засад кримінального провадження, важливою гарантією права на справедливий суд та запобігання притягненню до кримінальної відповідальності невинуватих осіб. Одним із засобів реалізації цього права є передбачене ч. 5 ст. 46 КПК України право захисника брати участь у проведенні допиту та інших процесуальних діях, що проводяться за участю підозрюваного, обвинуваченого. Цьому праву відповідає обов'язок слідчого, прокурора, слідчого судді, суду завчасно попередити захисника про проведення відповідної процесуальної дії. Цей строк має бути достатнім для того, щоб захисник мав змогу з'явитися для участі у процесуальній дії або заздалегідь повідомити про неможливість явки і про причини, що призвели до цього. Повідомлення здійснюється у порядку, встановленому статтями 111, 112 КПК України.

Особливого значення для захисту прав і законних інтересів підозрюваного набуває право захисника до першого допиту підозрюваного мати з ним конфіденційне побачення без дозволу слідчого, прокурора, суду, а після першого допиту – такі ж побачення без обмеження кількості та тривалості. Слід зазначити, що новелою КПК є положення про те, що конфіденційні побачення захисника з підозрюваним, обвинуваченим мають відбуватися без дозволу слідчого, прокурора, слідчого судді, суду. Таке правило має імперативний характер і усуває можливість будь-якої дискреції особи, яка здійснює кримінальне провадження з даного питання.

Конфіденційність спілкування захисника із підозрюваним, обвинуваченим є обов'язковою умовою ефективності захисту, що набула значення стандарту у практиці Європейського суду з прав людини. У цьому контексті вкрай важливу роль відіграють закріплені в цій частині положення про те, що такі зустрічі можуть відбуватися за візуальним контролем уповноваженої службової особи, але за умов, що виключають можливість прослуховування чи підслухування. Візуальний контроль побачення захисника з підозрюваним, обвинуваченим полягає у спостереженні за об'єктами та діями осіб, що перевіряються за допомогою зору й оптичних приладів з метою забезпечення законності під час проведення такої зустрічі. Прослуховування полягає у конспіративному слуховому контролі та фіксації за допомогою технічних засобів мовної інформації, переговорів або повідомлень.

Право обвинуваченого спілкуватися зі своїм адвокатом, і не боятися того, що їх розмову можуть підслухати, є однією з основних вимог справедливого судового розгляду. Закріплення у новому КПК заборони на

прорахування та підслуховування розмов захисника із підозрюваним, обвинуваченим відповідає тим сталим підходам до проблеми забезпечення права на захист як складової права на справедливий суд, що склалися у прецедентній практиці Європейського суду.

Під час здійснення захисту чи надання правової допомоги у кримінальному провадженні захисник має право вчиняти будь-які дії, не заборонені законом, правилами адвокатської етики та договором про надання правової допомоги, необхідні для належного виконання договору про надання правової допомоги, зокрема:

1) звертатися з адвокатськими запитами, у тому числі щодо отримання копій документів, до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, а також до фізичних осіб (за згодою таких фізичних осіб);

2) представляти і захищати права, свободи та інтереси фізичних осіб, права й інтереси юридичних осіб у суді, органах державної влади та органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форми власності, громадських об'єднаннях, перед громадянами, посадовими та службовими особами, до повноважень яких належить вирішення відповідних питань в Україні та за її межами;

3) ознайомлюватися на підприємствах, в установах і організаціях з необхідними для адвокатської діяльності документами та матеріалами, крім тих, що містять інформацію з обмеженим доступом;

4) складати заяви, скарги, клопотання, інші правові документи та подавати їх у встановленому законом порядку;

5) подавати клопотання та скарги на прийомі в посадових і службових осіб та відповідно до закону одержувати від них письмові вмотивовані відповіді на ці клопотання і скарги;

6) бути присутнім під час розгляду своїх клопотань і скарг на засіданнях колегіальних органів та давати пояснення щодо суті клопотань і скарг;

7) збирати відомості про факти, що можуть бути використані як докази, в установленому законом порядку запитувати, отримувати і вилучати речі, документи, їх копії, ознайомлюватися з ними та опитувати осіб за їх згодою;

8) застосовувати технічні засоби, у тому числі для копіювання матеріалів справи, в якій адвокат здійснює захист, представництво або надає інші види правової допомоги, фіксувати процесуальні дії, в яких він бере участь, а також хід судового засідання в порядку, передбаченому законом;

9) засвідчувати копії документів у справах, які він веде, крім випадків, якщо законом встановлено інший обов'язковий спосіб засвідчення копій документів;

10) одержувати письмові висновки фахівців, експертів з питань, що потребують спеціальних знань;

11) користуватися іншими правами, передбаченими цим Законом та іншими законами (ст. 20 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»).

Відповідно до ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», у якому закріплено гарантії діяльності захисника з забезпечення захисту прав, свобод і законних інтересів підзахисного, однією з гарантій діяльності захисника є заборона вимагати від адвоката, його помічника, стажиста, особи, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням, а також від особи, стосовно якої призупинено або зупинено право на заняття адвокатською діяльністю, надання відомостей, що є адвокатською таємницею. З цих питань зазначених осіб не може бути допита-но, крім випадків, якщо особа, яка довірила відповідні відомості, звільнила цих осіб від обов'язку зберігати таємницю в порядку, передбаченому законом. Забороняється проведення огляду, розголошення, вимагання чи вилучення до-кументів, пов'язаних із здійсненням адвокатської діяльності (пп. 2, 4 ч. 1 ст. 23 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»). Надання таких документів слідчому, прокурору, слідчому судді, суду може здійснюватися лише за згодою захисника в режимі дотримання останнім своїх обов'язків щодо інтересів підзахисного.

З метою реалізації засади змагальності сторін кримінального провадження стороні захисту гарантується рівність прав з іншими учасниками провадження. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх службові особи зобов'язані виконувати законні вимоги захисника. До законних слід відносити вимоги, що базуються на положеннях Конституції України та законів України, КЗПЛ та Протоколів до неї, міжнародних договорів України, згоду на обов'язковість яких надано ВР України, практики ЄСПЛ.

Стаття 24 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» встановлює форму відносин захисника з органами державної влади та органами місцевого самоврядування, службовими особами. Такою формою є адвокатський запит, під яким розуміють письмове звернення адвоката до органу державної влади, органу місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності та підпорядкування, громадських об'єднань про надання інформації та копій документів, необхідних адвокату для надання правової допомоги клієнту. Вперше встановлено і відповідальність за невиконання законних вимог захисника. Так, відмова в наданні інформації на адвокатський запит, несвоєчасне або неповне надання інформації, надання інформації, що не відповідає дійсності, тягнуть за собою відповідальність, встановлену законом, крім випадків відмови в наданні інформації з обмеженим доступом (ч. 3 ст. 24 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»).

У ст. 49 КПК України передбачено випадки та порядок залучення слідчим, прокурором, слідчим суддею чи судом захисника для здійснення захисту за призначенням. Слід підкреслити, що залучення захисника за призначенням у передбачених цією статтею випадках є обов'язком вказаних осіб, що обумовлено не тільки інтересами самого підозрюваного, обвинуваченого, а й публічними інтересами, які полягають у вирішенні

завдань кримінального провадження, визначених ст. 2 КПК, зокрема, щодо охорони прав, свобод та законних інтересів його учасників. Виходячи із цих завдань, вважається необхідним поширити дію публічності як засади кримінального провадження, що передбачено ст. 25 КПК, не тільки на компетенцію уповноважених осіб щодо початку досудового розслідування, встановлення події кримінального правопорушення та особи, яка його вчинила, а й на імперативний характер обов'язку слідчого, прокурора, слідчого судді та суду щодо їх законних прав та інтересів учасників кримінального провадження. Підстави залучення захисника за призначенням встановлені ч. 1 ст. 49 КПК України і застосовуються у випадках, коли участь захисника у кримінальному провадженні є необхідною з метою вирішення його завдань.

Характер обставин, що становлять зміст цих підстав, є різним, втім, спільною ознакою для них є те, що вони свідчать про неможливість забезпечення захисту законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого без участі у кримінальному провадженні захисника. Участь захисника у кримінальному провадженні має бути забезпечено у випадках, якщо: 1) відповідно до вимог ст. 52 КПК участь захисника є обов'язковою, а підозрюваний, обвинувачений не залучив захисника; 2) підозрюваний, обвинувачений заявив клопотання про залучення захисника, але за відсутністю коштів чи з інших об'єктивних причин не може його залучити самостійно; 3) слідчий, прокурор, слідчий суддя чи суд вирішить, що обставини кримінального провадження вимагають участі захисника, а підозрюваний, обвинувачений не залучив його. Перелік випадків, у яких захисник залучається за призначенням, не є вичерпним, ця стаття містить також правило про те, що захисник може бути залучений слідчим, прокурором, слідчим суддею чи судом в інших випадках, передбачених законом, що регулює надання безоплатної правової допомоги (йдеться про ЗУ «Про безоплатну правову допомогу»). Рішення про залучення захисника за призначенням у вказаних у ч. 1 ст. 49 випадках має бути формалізовано слідчим, прокурором у постанові, а слідчим суддею, судом в ухвалі. Вимоги щодо форми та змісту постанови як виду процесуальних рішень слідчого, прокурора встановлено ст. 110 КПК.

Ухвала слідчого судді, суду має відповідати загальним вимогам, передбаченими статтями 370, 372 КПК з урахуванням особливостей рішення про залучення захисника.

Мотивувальна частина цих процесуальних рішень повинна включати обґрунтування необхідності залучення захисника до участі у кримінальному провадженні із зазначенням однієї з підстав, що містяться у ч. 1 даної статті.

Обов'язковими для виконання є положення постанови, ухвали про призначення захисника для участі в кримінальному провадженні. Встановлений строк її надіслання до відповідного органу чи установи, уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги, означає виконання зазначених дій одразу ж після прийняття/отримання рішення (постанови, ухвали) про призначення захисника. Невиконання, неналежне

або несвоєчасне виконання постанови (ухвали) про доручення призначення адвоката тягнуть за собою відповідальність, установлену законом. Зокрема, відповідно до ст. 34 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» такі дії можуть становити склад дисциплінарного проступку адвоката, а тому й тягти за собою застосування до нього дисциплінарної відповідальності.

Відповідно до вимог ст. 159 нового КПК, тимчасовий доступ до речей і документів, що є доказами у справі, захист може отримати тільки на підставі ухвали суду. Таким чином, захисника у кримінальному провадженні позбавлено права за умов, змагальності сторін самостійно отримати такий вид доказу.

Важливим моментом для захисника є закріплення за ним необхідних документів, наявність яких підтверджує повноваження захисника на участь у кримінальному провадженні. До них належать дві групи документів: 1) документ, що підтверджує право особи на зайняття адвокатською діяльністю взагалі (оскільки захисником може бути виключно адвокат); 2) документи, які підтверджують право цієї особи бути захисником у конкретному кримінальному провадженні.

Відповідно до ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» документом, що підтверджує статус адвоката, є свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю. Таке свідоцтво видається Радою адвокатів регіону особі, яка склала присягу адвоката України. Особа може здійснювати професійну діяльність адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту лише за наявності у неї свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю. Документами, що підтверджують персоналізацію здійснюваного захисту, є: ордер, Договір із захисником або доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Деякі європейські та американські юристи висловилися свої думки стосовно сторони захисту у кримінальному провадженні за новим КПК України. Так, професор Центрально-Європейського і Оксфордського університету, дійсний член і голова Наукового комітету Агенції з основних прав Європейського Союзу Джеремі Макбрайд, який писав експертний висновок до нового КПК України, зазначає, що із прийняттям нового кримінального процесуального законодавства в Україні збільшилися шанси на покращення ситуації із захистом прав людини. Адже у кримінальному процесі помітно зросла роль захисника, який має право на проведення власного розслідування. Водночас, збільшився і рівень його відповідальності, що має позначитися на покращенні якості надання юридичних послуг. «Нарікання ж адвокатів на відсутність норми, яка б захищала їхні права, є незрозумілими, додає Макбрайд, оскільки першочерговими вважаються права на справедливість їхніх клієнтів, які адвокат повинен забезпечувати. Саме за такою логікою побудовано кримінально-процесуальне законодавство більшості європейських країн. Головне зараз українським суддям, прокурорам та адвокатам переосмислити власні кроки відповідно до вимог нового КПК.

Такої ж думки і американський адвокат Едвард Єй Ракер, визнаний асоціацією правників кримінальних судів Лос-Анжелеса «Кращим судовим адвокатом року». Він запевнив, що новий КПК змусить прокурорів і адвокатів України активно працювати. «Одні почнуть краще збирати докази вини підозрюваних у скоєнні злочинів, інші – спростовувати їх, а судді зобов'язані більш прискіпливо відноситися до позиції обох сторін. У такому випадку збільшаться гарантії того, що невинуваті люди не потраплятимуть до в'язниці», – резюмував він.

Розглянемо досвід пострадянських країн.

Цікавою з цього приводу виглядає дискусія представників Грузії та Росії, де трохи раніше за Україну реформували кримінально-процесуальне законодавство.

Так, адвокат, голова служби, що займається організацією надання безоплатної правової допомоги в Грузії, Мені тон Бенідзе розповів, що у грузинських судах існує рівноправ'я сторін, за якого адвокат має можливість застосовувати творчий підхід до захисту свого клієнта, оскільки у нього є право на проведення власного розслідування справи.

Щоправда, напругу виконувати цю норму складно, оскільки, у разі виявлення адвокатом на місці злочину нового речового доказу, у правоохоронців, які також цим займаються, одразу ж можуть вникнути підозри у наявності фальсифікацій з його боку. Тому здебільшого грузинські адвокати лише спостерігають за роботою правоохоронців на місці злочину або під час проведення ними обшуків тощо.

Дещо запізнилася грузинська влада із навчанням новому кримінально-процесуальному законодавству адвокатів. Відтак, вони виявилися менш обізнаними з приводу застосування його норм, аніж їхні опоненти – прокурори. Крім того, не виправленим залишилося і те положення, що правоохоронці Грузії можуть запрошувати осіб задля дачі показань у суді як свідків, а потім пред'являти їм обвинувачення у скоєнні злочину.

«На жаль, ці люди, якщо в них немає достатніх коштів, за законом не в змозі скористатися правом на отримання захисника на безоплатній основі. Відтак, вони стають легкою здобиччю для державного обвинувачення», – пояснює грузинський адвокат.

Нагальною проблемою у Грузії є і те, що, попри прогресивні зміни в законодавстві, кількість виправдальних вироків не зросла, як очікувалося, і сьогодні з 90 тисяч справ лише у семи випадках суд виправдав підсудних, що є досить незначним показником.

«Така ж ситуація спостерігається і в Росії, – зазначає російський правозахисник Д. Шабельников. – Тому, яким би хорошим не було законодавство, в першу чергу потрібно змінити застарілий інквізиційний підхід до його трактування, причому ще з університетських лав, де навчаються майбутні юристи», – резюмував російський правозахисник.

Отже, захисник для одержання доказів у кримінальному провадженні реально має право лише на звернення до сторони обвинувачення із клопотанням про проведення слідчих та інших процесуальних дій. Тобто

необхідна деталізація зазначених положень, чітко встановлений порядок процесуальних дій, оскільки це дозволить захиснику стати рівноправним учасником змагального судового процесу нарівні із державним обвинувачем.

Підсумовуючи вище сказане можна зробити висновок, що важливішою стає функція адвоката, у нього з'являється величезна відповідальність, адже тепер він грає більш активну роль у встановленні невинуватості підзахисного, проводячи розслідування й збираючи докази. Невід'ємним є той факт, що законодавець ставить за мету вдосконалити систему захисту громадян у кримінальному процесі шляхом допуску до процесу лише юридично підготовленого фахівця в галузі права, який зможе гідно відстоювати інтереси підзахисного. Звісно, до нового Кримінального процесуального кодексу України ще будуть вноситись зміни, але набуття ним чинності є важливим кроком для країни. Тепер все залежатиме від того, як КПК України буде застосовуватися на практиці.

(Статтю підготовлено за матеріалами: Гайдай Ю. Адвокати образилися через права [Електронний ресурс] / Ю. Гайдай. Режим доступу: http://zib.com.ua/ua/13409-pislya_nabuttya_chinnosti_kpk_advokatam_potribno_formuvati_p.html; Ще 395 адвокатів хочуть надавати громадянам безоплатну правову допомогу [Електронний ресурс] / zik.ua. Режим доступу: <http://zik.ua/ua/news/2013/03/05/397080>; Кримінальний процесуальний кодекс України від 20.11.2012 [зі змінами] //Відомості Верховної Ради України. – К. : № 9-10. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>; Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 62. – Ст. 2509).

ПРАВО: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

**О. Єфімов, керуючий партнер, адвокат, аудитор,
канд. юрид. наук, доцент кафедри цивільного
та трудового права КНЕУ**

Доказування і докази в цивільному процесі

Як суд встановлює об'єктивну істину

Для вчинення правосуддя суд має розібратися в тому, які відносини виникли між сторонами спору та яке саме порушення цих відносин, а з ним і суб'єктивних прав позивача сталося. Іншими словами, перш ніж приймати рішення, суд має встановити об'єктивну істину в справі. Саме в результаті встановлення об'єктивної істини судові рішення набуває такої важливої і необхідної для нього ознаки, як обґрунтованість. Таке рішення стає обґрунтованим.

Якщо ж до цієї об'єктивної істини суд ще й правильно застосує матеріальне право, тобто вирішить спір відповідно до закону, таке судове рішення набуде другої своєї обов'язкової ознаки – стане **законним**.

Тема цієї лекції стосується саме обґрунтованості рішення, встановлення об'єктивної істини в справі.

Об'єктивну істину має встановити суд, тобто реальні фізичні люди, наділені повноваженнями суддів, які свідками чи очевидцями тієї самої об'єктивної істини не були, але їхній професійний обов'язок полягає в тому, що вони мають «докопатися» до цієї істини, побачити її у своїй свідомості, відчувати її. Цей процес можна вважати завершеним, а об'єктивну істину – встановленою, коли у свідомості судді, як на аркуші паперу, відобразилася об'єктивна картина подій, яку йому доносять усі учасники процесу, включаючи сторони, свідків, експертів та ін. Ці учасники процесу у своїй свідомості вже мають таку картину (хто – повністю, а хто – частково) і вчиняють дії, спрямовані на те, що ця картина відобразилася у свідомості судді. Коли це станеться, то ухвалене судом рішення буде найбажанішим для тієї сторони, об'єктивна істина, відображена у свідомості якої, якнайбільше збігається з об'єктивною істиною, що відобразилася у свідомості судді.

Об'єктивна істина – це певна сукупність реальних фактів, подій та обставин. Це як картина із пазлів, кожен з яких є певним фактом. Для того щоб картина була повною, необхідно мати всі пазли та розкласти їх у відповідному порядку. Інакше об'єктивна істина буде неповною, тобто її не буде, або ж спотвореною, тобто необ'єктивною.

Кожен такий пазл має потрапити у свідомість судді зі свідомості носія цієї інформації якимось шляхом, за допомогою якогось «засобу пересування». Без цього «засобу пересування» пазл залишиться там, де він і був, і не зможе прийняти участі у формуванні тієї цілісної картини, що має відобразитися у свідомості судді. Тобто для того щоб пазл став частиною такої картини, йому мало бути пазлом, він має бути оснащений ще певним «засобом досягнення» тієї свідомості судді. І лише в сукупності пазла й засобу його доставки у свідомість судді він стає частиною картини, що відображає об'єктивну істину саме у свідомості судді. Інакше цей пазл туди не доїде.

Так само й доказ у справі, яка розглядається в суді: ним є не лише якийсь об'єктивний факт, а й засіб, за допомогою якого цей факт знайшов своє відображення в судовій справі. І цей засіб має назву засобу доказування. Доказ же ж – це такий факт і засіб доказування ву сукупності. Якщо факт є суттю доказу, то засіб доказування є його процесуальною формою.

Доказами в цивільному судочинстві вважаються одержувані за допомогою передбачених у законі й допустимих засобів доказування у визначеному порядку будь-які фактичні дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин, що обґрунтовують вимоги і заперечення сторін, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи. Цивільний процесуальний кодекс України виділяє шість таких засобів доказування: пояснення сторін, показання свідків, висновки експертів,

письмові докази й речові докази, а також інформацію про фактичні дані, яка надається особами, що беруть участь у справі.

Як можна класифікувати докази

Докази можуть класифікуватися за багатьма критеріями. Наприклад, як пазл у картині може лягти лише в одне місце, а може у два різні місця цієї ж картини, і важко не помилитися в тому, куди його покласти, так і доказ буває **прямий**, тобто такий, що дає можливість зробити **однозначний висновок** про наявність чи відсутність фактів, які підлягають доказуванню, а буває **побічний**, тобто такий, що в процесі пізнання дає можливість зробити **кілька вірогідних висновків** про такі факти.

Якщо якогось пазла не вистачає, то можна вирізати його з паперу і розфарбувати в той малюнок, який мав загублений пазл, так і докази за процесом їх формування бувають **первинні**, тобто такі, що формуються під безпосереднім впливом фактів, які підлягають встановленню, та **похідні** (копії), тобто такі, що відтворюють дані, одержані від інших джерел.

Крім того, докази можна класифікувати за засобами доказування, тобто за тими засобами, за допомогою яких вини закріплюються в процесуальну форму та «доставляються» у свідомість судді: пояснення сторін, показання свідків, висновки експертів, речові та письмові докази, інформація від учасників процесу.

Хто має доказувати, а хто – подавати докази?

Доказування – це процесуальна діяльність тієї особи, яка зацікавлена в тому, щоб сформувати у свідомості судді ту картину з пазлів, яка вже сформована у свідомості такої особи, тобто у тому, щоб перенести цю картину із своєї свідомості у свідомість судді. І обов'язок такого перенесення цієї картини покладається законом на того, хто наполягає на її існуванні.

Називається він обов'язком доказування, а виконання цього обов'язку – доказовою діяльністю.

Ця діяльність починається з того, що особа, яка таку діяльність здійснює, спочатку стверджує про те, що картина з пазлів дійсно існує у її свідомості. І не просто наполягає на факті існування цієї картини, а називає та описує кожен її пазл. Говорячи процесуальною мовою, на цьому етапі здійснюється **твердження про факти**: позивач повинен у позовній заяві викласти обставини, які обґрунтовують його вимогу.

Після цього така особа визначається з наявними у її свідомості та свідомості інших осіб «засобами доставки» пазлів у свідомість судді.

Процесуальною мовою цей етап доказової діяльності називається **визначенням заінтересованих осіб щодо доказів**.

Сторони й інші заінтересовані особи зазначають докази, тобто надають суду інформацію про конкретні засоби доказування, на підставі яких підтверджується наявність чи відсутність викладених обставин, що обґрунтовують вимоги йзаперечення сторін.

Якщо сторона має власні «засоби доставки» пазлів у свідомість судді, то вона сама їх «завантажує», тобто надає фактам належну процесуальну форму, перетворюючи їх у докази, та надає їх суду. У процесуальному законодавстві

цей етап називається поданням доказів сторонами та іншими особами, які беруть участь у справі.

Якщо виявляється, що хоча пазл й існує у картині, відображеній у свідомості сторони, ця сторона не має засобу доставити його у свідомість судді. У цьому разі така сторона має попросити суд зобов'язати того, у кого є такі «засоби доставки» пазлів, надати ці засоби. Тобто сторона просить суд про те, щоб той зобов'язав іншу особу здійснити таку доставку. Процесуальною мовою такий етап доказової діяльності звучить як *сприяння судом у витребуванні доказів*.

Після цього суд з отриманих від сторін та інших учасників процесу пазлів сам складає усвоїй свідомості картину подій.

У цивільному процесі це називається *дослідженням доказів*, тобто безпосереднім сприйняттям судом у судовому засіданні інформації про обставини справи, поданої сторонами й іншими особами, які беруть участь у справі, за допомогою передбачених у законі засобів доказування на підставі усності й безпосередності. І завершується ця діяльність любуванням картиною, складеною з пазлів вже у свідомості суду.

Суддя визначається з тим, чи подобається йому своєю довершеністю складена з пазлів, наданих сторонами та іншими учасниками процесу, картина реальних подій, чи схожа та істина, яку суд встановив на об'єктивну істину. У процесуальному праві цей етап називається *оцінкою доказів*, тобто розумовою діяльністю суб'єктів доказування, що ґрунтується на законах логіки і процесуального права.

Якщо обов'язок здійснення доказової діяльності, тобто *обов'язок доказування* покладається законом на кожну сторону (позивача і відповідача), які стверджують про існування якихось фактів, то *подавати докази*, тобто забезпечувати суд «засобами доставки» пазлів, яких не доставляє суду для повної картини, закон покладає на тих, у кого такі засоби є.

Звільнення від доказування

Картина, що має бути складена з пазлів у свідомості судді, тобто та об'єктивна істина, яку суд має встановити для вчинення правосуддя, не завжди починає складатися «з нуля». Часто буває так, що частина пазлів у свідомості судді вже існує і доставляти їх туди ані позивач, ані відповідач не повинні. Вони лишилися з інших життєвих ситуацій, у які суддя сам потрапляв, і сформував його власний життєвий та фаховий досвід.

Наприклад, суддя і сам знає, що в Україні влітку тепліше, ніж узимку, що сонце видно удень, а місяця – вночі. Такі пазли у свідомість судді доставляти не потрібно, такі факти доводити в суді немає сенсу. Немає сенсу доводити суду **загальновідомі факти**: наприклад, Моцарт – композитор, Тарас Шевченко – поет і художник. Це суддя й сам знає та й інші учасники процесу також.

Не треба доводити судді й той факт, який **визнає інша сторона**. Тобто той факт, стосовно якого вони не спорять між собою. Якщо позивач надає суду один пазл і вказує місце, де той має лежати, а відповідач із цим

погоджується, то в цій частині картина з пазлів не потребує додаткового коригування з боку суду.

Суддя просто кладе цей пазл на його місце у своїй свідомості.

Якщо позивач стверджує, що за договором купівлі-продажу він передав покупцеві у власність кілограм цукру, а відповідач із цим погоджується, то суд цей факт має сприйняти як уже існуючий.

Як уже існуючий сприймає суд і той факт, який вже встановлений іншим судом.

Так, якщо позивач в іншій справі вже поклав пазл у певне місце певної картини, що міститься у свідомості того судді, і ця частина картини є частиною картини, яка має бути відображена у свідомості нового судді, то новий суддя вже не перевірятиме, підходить цей пазл чи ні до його картини лише тому, що професійна довіра одного судді до іншого судді усуває будь-які підозри щодо необ'єктивності.

Судді мають довіряти і довіряють один одному.

Факти, встановлені одним судом, для іншого суду є **преюдиціями**, тобто обставинами, встановленими судовим рішенням в іншій справі, що набрало законної сили.

Такі обставини не доказуються при розгляді інших справ, у яких беруть участь ті самі особи або особа, щодо якої встановлено ці обставини.

Ще однією обставиною, яку можна не доказувати у суді, є факт, який законодавець стверджує як існуючий «за замовчанням».

Стосовно пазлів це виглядає так: на цьому місці пазл вважається таким, що вже лежить, якщо інша сторона процесу не доведе, що такого пазла не існує взагалі. І він дійсно з'являється при складанні картини автоматично лише тому, що суддя починає складати картину. Його навіть класти в це місце картини потреба не виникає. Це все одно, що, узявши аркуш паперу, на який потім буде наклеєна картина з пазлів, суд знаходить деякі з пазлів вже приклеєними саме там, де вони й мають бути. Інші пазли знаходять своє місце навколо цих, вже приклеєних. Для того щоб картина була складена без цих приклеєних пазлів, їх треба відідрати.

Процесуальною мовою такі обставини називають законними презумпціями, тобто фактами, які згідно з законом припускаються встановленими: наприклад, презумпція дійсності правочину.

Договір вважається дійсним, доки не існує судове рішення про визнання його недійсним. І лише існування такого рішення означає, що той пазл вирвано з майбутньої картини.

Належність доказів. Допустимість засобів доказування

Та частина картини об'єктивної істини, що має бути складена з пазлів у свідомості судді, та яка залишилася поза тою частиною, де сторонам не треба піклуватися про доставку пазлів, складається з пазлів, які мають бути доставлені туди тією особою, яка зобов'язана це робити, тією стороною, на яку покладено обов'язок доказування.

Та частина об'єктивної істини, що складається з обставин, які мають бути доказаними, називається **предметом доказування у справі**.

Коло таких обставин визначає суд. Тобто вся картина об'єктивної істини складається з двох частин: одна частина складається з обставин, які доказувати не потрібно (наявністю пазлів у цій частині сторонам перейматися не потрібно), та предмету доказування (у цій частині сторони мають самостійно попіклуватися про її цілісність, про постачання усіх необхідних пазлів до неї).

Предмет доказування також складається з пазлів і кожна сторона доставляє такі пазли в суд, стверджуючи, що саме цей пазл має лежати саме в цій частині картини об'єктивної істини, саме цей пазл належить до цієї картини. І якщо суд переконується в тому, що цей пазл **належить** до цієї картини, він визнає його **належним пазлом**.

Доказ, який належить до предмета доказування, називається в процесуальному законодавстві **належним доказом**. **Належні докази** – це такі докази, які мають значення для справи, тобто можуть підтвердити пов'язані зі справою істотні обставини, та входять до складу підстав позову або підстав заперечення проти нього.

Для того щоб оцінити належність пазла до картини об'єктивної істини, суд повинен його спочатку отримати, приміряти та оглянути. Але усіх цих дій суд не зможе вчинити аж поки пазл не буде доставлений у свідомість судді. Для цього потрібен відповідний «засіб доставки», бо інакше пазл просто не потрапить до свідомості судді, не зможе бути допущеним туди.

А доставити туди цей пазл можна лише тим «засобом доставки», що є дозволеним для нього. Той пазл, який може бути доставлений у свідомість судді лише в певному «засобі доставки» в інший «засіб доставки» допущений не буде. Якщо один «засіб доставки» призначений для перевезення лише синіх пазлів, то червоний пазл у нього допущений не буде. Для червоного пазла такий «засіб доставки» є **недопустимим**.

Допустимість засобів доказування означає, що будь-які фактичні дані в цивільній справі можуть бути підтверджені лише встановленими в законі засобами доказування (**поняття допустимості в широкому значенні**). Цих засобів доказування шість.

Обставини справи, які за законом повинні бути підтверджені певними засобами доказування, не можуть підтверджуватися іншими засобами доказування (**поняття допустимості у вузькому значенні**).

Наприклад: відповідно до ст. 218 ЦК України недодержання сторонами письмової форми правочину, яка встановлена законом, не має наслідком його недійсність, крім випадків, встановлених законом. Заперечення однією із сторін факту вчинення правочину або оспорювання окремих його частин може доводитися письмовими доказами, засобами аудіо-, відеозапису та іншими доказами. Рішення суду не може ґрунтуватися на свідченнях свідків)

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА ^{1*}

Блог на сайті Ubr.ua

Про автора: А. Авторгов, адвокат, канд. юрид. наук, партнер ЮФ «Агентство з питань боргів та банкрутства»

На сайті Асоціації українських банків (АУБ) можна прочитати звернення голови АУБ до голови парламентського Комітету з питань правової політики В. Писаренка з обґрунтуванням негативних наслідків для банківської системи законопроекту «Про внесення змін до ст. 1058 Цивільного кодексу України (щодо відповідальності банку за порушення умов договору банківського вкладу (депозиту)» (№ 2202). Звернення доступно за посиланням http://aub.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=8170&menu=119&Itemid=113

Нагадаю, що зазначеним законопроектом передбачено запровадження відповідальності банку за порушення строків повернення грошової суми (вкладу) у вигляді неустойки (пені) у розмірі одного відсотка від вказаної в договорі суми вкладу за кожний день прострочення виконання зобов'язання, включаючи день сплати.

Голова АУБ наголошує, що така норма суперечить засаді справедливості цивільного законодавства та принципу господарювання, а саме рівному захисту державою усіх суб'єктів господарювання, та зазначає, що «...виходячи з логіки авторів законопроекту, для збалансування прав та відповідальності банку необхідно було б законодавчо встановити і пеню у розмірі 1% за кожен день прострочки платежу за кредитом. Але, така норма є неможливою, оскільки її застосування у короткий час перетворить на банкрутів усіх позичальників, що допускали затримки платежів».

Хочу заперечити голові АУБ, та пропоную йому звернутися до Кредитного договору одного з банків за № ML-E00/059/2008 від 03.04.2008 р. який було укладено одним з моїх клієнтів.

П. 4.1.1 вказаного договору передбачає відповідальність позичальника за порушення взятих на себе зобов'язань стосовно повернення кредиту, сплати процентів за користування кредитом у визначені договором строки. У разі допущення такого порушення, Позичальник зобов'язаний сплатити банку пеню у розмірі 1 % (одного відсотка) від суми несвоєчасно виконаних боргових зобов'язань за кожен день прострочки. Додам, що п. 4.1.5 цього ж договору передбачена ще й відповідальність за порушення інших умов договору у вигляді штрафу в розмірі 10 % (десяти відсотків) від суми кредиту!

То про яке нібито збалансування прав можна говорити? навіщо вводити суспільство в оману що така норма в кредитному договорі неможлива???

¹ * Збережено стиль і граматику оригіналу

Дозволю собі нагадати про те, що в Україні ще з 1997 р. діє Закон України «Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань».

Даним законом, передбачено, що розмір пені за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань обчислюється від суми простроченого платежу та не може перевищувати подвійної облікової ставки Національного банку України, що діяла у період, за який сплачується пеня.

Парадокс ситуації в тому, що дія цього закону поширюється лише на підприємства, установи та організації незалежно від форм власності та господарювання, а також фізичних осіб суб'єкти підприємницької діяльності, і не поширюється на громадян-споживачів фінансових послуг.

При укладенні договорів з громадянами – фізичними особами банки можуть дати волю будь-яким забаганкам стосовно розмірів пені і штрафу.

То про яке збалансування прав споживача та банку можна говорити, якщо цей баланс виключно на користь останнього? (*Ubr.ua* (<http://blog.ubr.ua/pravo/proidi-penia-mimo-menia-bankivske-prislivia-5169>). – 2013. – 26.03).

Блог на сайті Ubr.ua

Про автора: І. Арифметова

В Украине давно назрела такая проблема как шантаж в сфере интеллектуальной собственности.

СМИ пестрят подобными историями. Это и недавние конфликты между молокозаводами и предприятием-владельцем лицензии на использование патента на полезную модель «Способ изготовления пакета для упаковки молочных продуктов». (<http://fakty.ua/148814-my-ochen-udivilis-uznav-chno-sposob-izgotovleniya-molochnyh-paketov-izobreten-v-ukraine-v-2011-godu>). Еще одним пострадавшим от такой схемы можно назвать всемирно известную датскую компанию JYSK, торгующую товарами для дома, и ее разбирательства с банальной, давно всем известной «вешалкой для одежды» (<http://www.kommersant.ua/doc-rss/2088311>).

Самая распространенная схема шантажа в сфере интеллектуальной собственности происходит следующим образом: украинская компания либо физическое лицо подает в Государственную службу интеллектуальной собственности, а именно ГП «Украинский институт промышленной собственности», заявку о получении патента на полезную модель или промышленный образец (очень давно уже всем известную). Оплачивает минимальные сборы и через короткий срок получает абсолютно законно патент на полезную модель или промышленный образец.

Затем, новоиспеченный владелец патента (иногда сам, а зачастую через владельца лицензии на свой патент), действуя строго по закону, направляет участникам рынка (предприятиям – производителям продукции) письма-претензии с требованием прекратить незаконное использование его объекта

интеллектуальной собственности и заключить с ним сублицензионные договора, по которым он будет ежемесячно получать отчисления – «роялти». Главным инструментом запугивания и шантажа в такой схеме, является формулировка о том, что в случае отказа со стороны производителей продукции платить роялти, владелец патента обратиться в суд с требованием прекратить незаконное использование объекта интеллектуальной собственности, а также потребует возместить ему моральный ущерб. При этом сумма морального ущерба указывается в несколько десятков раз больше, чем сумма ежемесячных отчислений. Кроме того, используется аргумент незамедлительного обращения с заявлением в правоохранительные органы с требованием об открытии уголовного производства по ст. 177 УК Украины, в отношении руководителя предприятия – производителя продукции за незаконное использование объекта интеллектуальной собственности.

Таким образом, перед предприятиями-производителями продукции возникает дилемма: либо очень быстро соглашаться платить роялти за использование давно всем известного объекта интеллектуальной собственности, либо в случае отказа, решение задачи по выходу из данной конфликтной ситуации, обойдется намного дороже и чревато уголовной ответственностью.

Как вы думаете, какой из предложенных вариантов будет выбран предприятиями? Что или кто дает возможность существования такого шантажа?

Первопричиной возникновения промышленного шантажа, конечно же, является украинское законодательство в сфере интеллектуальной собственности. Анализируя Закон Украины «Об охране прав на изобретения и полезные модели» приходим к выводу, что, по сути, для того, чтобы получить патент на полезную модель необходимо только правильно составить заявку, описать любой, давно известный способ изготовления чего-либо, оплатить государственные сборы и «вуаля» патент получен. То же самое касается и Закона Украины «Об охране прав на промышленные образцы». И в первом и во втором случае патенты выдаются без проведения квалификационной экспертизы (на новизну) и фактически под ответственность заявителя.

Законом предусмотрен достаточно широкий объем прав, который предоставляется патентом его владельцу. Владельцу патента на промышленный образец/полезную модель принадлежит исключительное право на использование запатентованного промышленного образца/полезной модели. Это означает, что никто не вправе использовать без разрешения владельца патента запатентованный промышленный образец/полезную модель (ст. 464 ГК Украины). Это право создает законные преимущества, как в конкурентной борьбе, так и в промышленном шантаже.

Для того чтобы аннулировать такой патент, необходимо обращаться в суд (только суд может признать патент недействительным). Кроме того, обязательно нужно будет проводить патентный поиск и экспертизу, которая

докажет несоответствие запатентованного промышленного образца/полезной модели условиям патентоспособности (а именно отсутствие новизны). Все это требует больших материальных и временных затрат. Все бы ничего с судебными процессами, если бы не Таможенный реестр объектов интеллектуальной собственности, который парализует полностью деятельность добросовестных предприятий-поставщиков и всячески способствует шантажисту. Не по своей вине, а исключительно в рамках украинского законодательства. А также деятельность наших правоохранительных органов, которые обязаны в 2-х месячный срок вынести решение по любому заявлению, которое к ним поступило. Ни одно судебное разбирательство не вложится в срок 2 месяца, а чревато это тем, что вас привлекут за незаконное использование полезной модели или промышленного образца до того момента, как вы успеете в суде признать патент на полезную модель или промышленный образец недействительным. И где гарантия, что признав один патент на промышленный образец/полезную модель недействительным в судебном порядке, вы не получите через некоторое время претензию за использование такого же промышленного образца/полезной модели, которое будет принадлежать тому же лицу, но выданного Государственной службой интеллектуальной собственности немного позже и под другим номером. Ведь наше законодательство позволяет получить несколько патентов на один и тот же промышленный образец/полезную модель. Причем никакого наказания за свои действия недобросовестный владелец патента не несет. Как и не несет никакой ответственности Государственная служба интеллектуальной собственности, которая такие возможности для шантажа порождает.

Выход из ситуации есть!

Самым очевидным выходом из этой ситуации могло бы стать внесение уже давно назревших изменений в национальное законодательство, которые установят ответственность как недобросовестных владельцев патентов на промышленный образец/полезную модель, так и ответственность Государственной службы интеллектуальной собственности за выдачу патентов на давно известные объекты. Дополнительно к первому предложению, целесообразно ввести обязательность проведения квалификационной экспертизы перед выдачей патента на полезную модель/промышленный образец, которая определяла бы наличие или отсутствие новизны объекта. Однако и сейчас существует выход из сложившейся ситуации, и, по моему мнению, намного проще, чем разработка и внесение изменений на законодательном уровне в существующие нормативные акты, которые регулируют сферу отношений связанных с интеллектуальной собственностью. Он очевиден – своевременное проведение аудита объектов интеллектуальной собственности в бизнесе, а также всевозможные своевременные регистрации объектов ИС. Такие действия не дадут возможности даже задуматься о шантаже предприятия с использованием вышеописанных методов (*Интеллектуальный шантаж // Ubr.ua (<http://blog.ubr.ua/pravo/intellektualnyi-shantaj-5184>). – 2013. – 28.03*).

Блог на сайті «Ubr.ua»

Про автора: Н. Вороницька-Гайдак

Чергові «ноу-хау» податкової – експертиза та службова записка... Як із цим боротись???

Останнім часом збільшилась кількість звернень платників податків за юридичною допомогою щодо оскарження актів ДПІ про неможливість проведення податкових перевірок (або звірок). Причому найбільш унікальним в цій ситуації є той факт, що платник податків дізнається про такий акт від контрагентів, але аж ніяк не від «рідної податкової». Отримавши таку «радісну» звістку та вислухавши на свою адресу ряд «схвальних» висловів від контрагента, платник податків звертається до ДПІ з проханням видати даний акт для ознайомлення... Але в більшості випадків податкова відмовляється, або взагалі жодним чином не реагує на такі звернення.

В тих же випадках де цей акт вдається отримати здивуванню керівників підприємств просто немає меж. Отже, черговим «винаходом» податкової є написання службової записки (яка є внутрішнім документом), і проведення загадкової експертизи, котра встановлює не справжність підпису керівника на документах, в деяких випадках «експерти» ставлять під сумнів навіть нотаріально засвідчені документи. Як наслідок податкова складає АКТ, за результатами якого навіть не завжди приймає рішення. А сам акт розсилає по інших податкових, котрі на основі даного «документа» починають перевіряти контрагентів і знімати податковий кредит...

Якщо у Вас виникла така ситуація радимо звернути увагу на наступні факти: 1) відповідно до пп. 84.1., 84.2. ст. 84 Податкового кодексу України експертиза проводиться у разі, коли для вирішення питань, що мають значення для здійснення податкового контролю, необхідні спеціальні знання у галузі науки, мистецтва, техніки, економіки та в інших галузях. Залучення експерта здійснюється на договірних засадах та за рахунок коштів сторони, що є ініціатором залучення експерта. Експертиза призначається за заявою платника податків або за рішенням керівника (або його заступника) органу державної податкової служби, в яких зазначаються: підстави для залучення експерта; ім'я та по-батькові експерта; реквізити платника податків, стосовно якого здійснюється податковий контроль; питання поставлені до експерта; документи, предмети та інші матеріали, які подаються на розгляд експерта; 2) судова практика свідчить про те, що висновок експерта може бути доказом у справі лише тоді, коли експертиза здійснена на підставі ухвали суду відповідними судово-експертними установами, згідно зі ст. 81-85 КАС України; 3) найбільш унікальною є ситуація коли податкова посилається на той факт, що підписи на документах виконані не керівником юридичної особи. В той час як керівник з впевненістю стверджує що саме він підписав той чи інший документ, а «експерт» який провів експертизу навіть не забажав відібрати зразки підписів у керівника для дослідження; 4) службова

записка це взагалі унікальний документ про який Податковий кодекс навіть гадки немає, тож і посилання на нього органів ДПІ у своїх актах є досить дивним як для платників податків так і судових органів (*Ubr.ua* (<http://blog.ubr.ua/pravo/cherгови-nou-hau-podatkovoi-ekspertiza-ta-službova-zapiska-iaк-z-cim-borotis-5186>). – 2013. – 28.03).

Блог на сайті «Корреспондент.net»

Про автора: О. Гребінська, заст. голови правління АКБ «ИНДУСТРИАЛБАНК»

Актуальность пенсионных реформ не вызывает сомнения. Старение населения и снижение доли работающего населения подрывает способность пенсионной системы к несению своей социальной нагрузки.

О необходимости внедрения накопительной системы пенсионного страхования говорится уже не одно десятилетие. Тем более, что помимо решения вопроса финансовой стабильности пенсионной системы в целом, накопительная система способна стать источником инвестиций. Именно накопления в пенсионных фондах, прежде всего созданных в рамках накопительной системы, во многих странах являются одним из главных источников инвестиций в экономику.

Какие же в Украине есть варианты обеспечить себе пенсию? Как мы все знаем, на сегодняшний день в Украине пенсионная система базируется на основе солидарной системы общегосударственного обязательного пенсионного страхования, когда выплаты пенсий осуществляются за счёт отчислений в Пенсионный Фонд Украины работающими предприятиями и гражданами. Обязательные отчисления в ПФУ составляют 35,2 % (2% работник и 33,2 % – работодатель).

Дополнительными составляющими пенсии могут стать выплаты в рамках накопительной системы. Т.е. это второй уровень пенсионной системы – обязательный накопительный уровень, и третий уровень – добровольное пенсионное страхование в негосударственных пенсионных фондах.

Остановимся на добровольном пенсионном страховании. С момента принятия Закона «О негосударственном пенсионном обеспечении» (2003 год) на конец 2012 года в Украине зарегистрировано 94 негосударственных пенсионных фонда (НПФ) и 37 администраторов НПФ, которые имеют объем оплаченных пенсионных взносов в размере 1 313, 7 млн гривен и насчитывают 584 788 участников. К слову если посмотреть статистику львиная доля участников в возрасте 25-50 лет, причём по всем возрастным группам больше мужчин.

На самом деле людей, которые задумываются о «добавке к пенсии» гораздо больше. Однако не все обращаются в НПФ. Во-первых, есть момент уровня доверия негосударственным пенсионным фондам. Во-вторых, чтобы принять решение об откладывании средств на «индивидуальную пенсию» необходимо разобраться в системе. Не желая разбираться в тонкостях работы с НПФ, многие предпочитают накапливать самостоятельно – на

банковских депозитах. Плюсы очевидны: доступность, возможность выбора доходности, валюты и т.д. Отсюда и минусы – валютные риски и т.д. И, конечно же, риск того, что, обладая некоторой суммой, довольно сложно дозировано распределить её на необозначенное время, плюс ограниченность суммы.

К примеру, в Российской Федерации решили вопрос следующим путём: было принято решение о возможности либерализации этапа накоплений для добровольного пенсионного страхования. А именно – включение банков в систему пенсионных накоплений. Вполне допустимо, что такая мера оправдана и может быть реализована и в Украине. На фоне того, что в нашей стране накопления действительно есть в основном на банковских депозитах, и за 10 лет работы НПФ доля людей, которые пользуются их услугами крайне мала, государственное регулирование в части предоставления людям возможности обращаться в к пенсионным администраторам с уже накопленной в банках суммой для осуществления дальнейшего оформления и выплаты пенсий кажется вполне целесообразным (*Накапливаем пенсию в банке* // *Korrespondent.net* (http://blogs.korrespondent.net/business_blogs/blog/grebinskaya/a102774). – 2013. – 27.03).

Колонка автора на сайті Судебно-юридичної газети
Про автора: Є. Желтухін

Основные вопросы применения амнистии в нашей стране регулирует Закон Украины «О применении амнистии в Украине». Согласно с ним и с Конституцией (ч. 3 ст. 92), право на издание актов об амнистии (посредством принятия закона об амнистии) принадлежит Верховной Раде Украины и может быть использовано не чаще одного раза в течение календарного года. В 2012 г. парламентарии не приняли ни одного закона, касающегося амнистии. В начале 2013 г. таких законопроектов было зарегистрировано несколько, но «выжил» только один – «Об амнистии в 2013 г.» №1206-1 от 10.01.2013 авторства народных депутатов А. Яценюка, В. Кличко и О. Тягнибока. У данного проекта вот-вот должен появиться конкурент – законопроект, разработанный Министерством юстиции Украины. Впрочем, несмотря на громкие заявления и обещания, что документ вот-вот будет внесен в парламент, его текст, к сожалению, по сей день не был представлен общественности.

Между тем, по информации Минюста, законопроектом об амнистии в 2013 г. предусматривается объявить амнистию и распространить ее действие на категории осужденных, совершивших преступления небольшой или средней тяжести. Также в случае принятия законопроекта его положения могут быть применены к несовершеннолетним лицам и женщинам, беременным на день вступления Закона в силу, женщинам и мужчинам, у которых есть дети в возрасте до 18 лет или дети-инвалиды. Кроме того, он

может быть распространен на пенсионеров, ветеранов войны, инвалидов I, II и III групп; больных туберкулезом, онкологическими заболеваниями и т. д. При этом следует отметить, что в Законе об амнистии от 31.05.2005 было указано, что с целью обеспечения своевременного оказания необходимой медицинской помощи лицам, освобожденным из мест лишения свободы, которые болеют активной формой туберкулеза, онкологическими заболеваниями или СПИДом, уголовно-исполнительные заведения немедленно уведомляют соответствующие органы местного самоуправления и органы здравоохранения об освобождении таких лиц.

По словам министра юстиции Александра Лавриновича, в целом в местах лишения свободы сейчас находятся порядка 1,5 тыс. человек указанных категорий. При этом в ведомстве отметили, что принятие закона позволит уменьшить число лиц, которые в настоящее время отбывают наказание в местах лишения свободы, однако не представляют значительной общественной опасности.

По мнению же авторов законопроекта №1206-1, амнистия как акт проявления человечности и гуманизма государства позволяет разгрузить места лишения свободы, снизив при этом бюджетные расходы на содержание лиц в учреждениях исполнения наказаний. В частности, по данным Государственной пенитенциарной службы Украины (далее – ГПтС), по состоянию на 1 декабря 2012 г. в 141 уголовно-исполнительном учреждении, относящимся к сфере управления ГПтС, находилось 115458 человек, из которых 13200 осуждены на срок свыше 10 лет, 1801 отбывает наказание в виде пожизненного лишения свободы, а 826 человек отбывают наказание в виде ареста. Причем, как известно, одной из серьезных проблем для сегодняшних заключенных является несоответствие обеспечения их площадью необходимым показателям, что значительно ухудшает условия их содержания и приводит к нарушению прав и законных интересов.

Инициаторы документа отмечают, что одной из целей проекта закона является формирование обоснованной системы критериев определения круга лиц, к которым амнистия применяется, и ограничений по ее применению. Также принятие законопроекта направлено на уменьшение количества лиц, содержащихся в местах лишения свободы и, как следствие, экономию бюджетных средств, расходуемых на содержание осужденных и обеспечение надлежащих условий отбывания наказания для лиц, которые будут продолжать там находиться.

Кроме того, документ определяет правовые основы освобождения лиц от отбывания наказания на основании акта амнистии, механизм взаимодействия уголовно-исполнительной службы с органами государственной власти и местного самоуправления. Законопроектом предлагается применить в соответствии с условиями, определенными Законом «О применении амнистии в Украине», амнистию в отношении индивидуально не определенной, но четко очерченной по формальным признакам категории лиц. Более того, законопроектом № 1206-1 авторства

народных депутатов предусматривается уменьшение перечня преступлений, совершение которых делает невозможным применение амнистии, посредством внесения изменений в уголовное законодательство.

Однако, судя по оценке Главного научно-экспертного управления ВР Украины, проект нуждается в существенной доработке, поскольку его положения противоречат нормам Закона «О применении амнистии в Украине», а также другим нормативно-правовым актам (*Дождутся ли украинцы амнистии в 2013 г? // Судебно-юридическая газета (http://sud.ua/publications/2013/04/01/48404-dozhdytsya-li-ukraintsi-amnistii-v-2013-g). – 2013. – 1.04).*

Блог на сайті «Корреспондент.net»

Про автора: О. Гребінська, заст. голови правління АКБ «ИНДУСТРИАЛБАНК»

В июле прошлого года в Украине обсуждался порог в 20 тыс гривен, однако на сегодняшний день этот минимум составляет 150 тыс гривен. Во многих странах такие лимиты на расчёты наличными установлены в пределах 1000 – 3000 Евро. И имеют тенденцию к постепенному снижению. В плане правительства Франции “Борьба против мошенников” – снижение лимита с 3000 Евро до 1000 Евро по операциям с наличностью. Введение закона в действие планируется уже в конце 2013г. Наша соседка РФ планирует, что в 2015 году порог будет снижен до 300 тыс рублей, после введения в 2014 году минимума в размере 600 тыс рублей.

Так ли страшны эти ограничения для граждан? Скажем так, что покупки на сумму свыше 150 тыс гривен – это не ежедневная потребность, даже если минимальный порог расчётов наличными будет установлен в размере 6 тыс долларов США (нам-то привычнее в долларах, нежели в Евро), то большинство украинцев такое ограничение едва ли коснется.

Многие из нас уже пользуются своими платёжными карточками, на которые зачисляется заработная плата, не только для снятия средств в банкомате, но и для расчётов в торговых сетях. К примеру, количество безналичных операций с использованием платёжных карточек по итогам 2012 года увеличилось более, чем в пять раз с 2008 года.

Что касается целей, которые преследует государство, вводя ограничения на расчёты наличными, то здесь, в первую очередь, борьба с «серой» и «чёрной» экономиками, во-вторых, необходимость увеличить собираемость налогов для сокращения бюджетных дефицитов.

Есть мнение, что в странах, подверженных экономическим и общественным потрясениям, доля наличности в обороте высока. Большой процент наличности свидетельствует и о внушительном объёме «теневой» экономики и коррупции. Низкий оборот наличных (а это менее 10 %) в Дании, Хорватии, Эстонии, Бразилии, Турции. В настоящее время в Швеции с помощью наличных совершается всего 3 % платежей. В США этот показатель

равен 7 %, в РФ – около 25 % – к слову, в Европе выше только в Молдавии, Албании и Украине. В большинстве стран развитие безналичных платежей происходило за счёт развития инфраструктуры, а именно – доступности банковских услуг. Другой важный фактор – привычка и финансовая грамотность населения. Не могу упустить цифры: в Украине по итогам 2012 года – 68% от общего количества операций с карточками составляют операции по снятию наличных в банкомате. И вопрос здесь в том, что далеко не везде можно расплатиться платёжной карточкой. И хотя даже на рынке можно рассчитаться карточкой в торговом киоске, есть момент того, что получить большую скидку можно только в случае оплаты наличными.

В целом же надо понимать, что одним только ограничением добиться повышения процента использования безналичных платежей не получится. Для большинства стран этот переход был естественным. Многие применяли целый комплекс мер, к примеру, Южная Корея снизила НДС на 2% для торговых предприятий по всем операциям с карточками, разрешила вычитать из налогооблагаемой базы 20% от суммы всех платежей по картам. В стране проводятся лотереи по чекам, выдаваемым при оплате карточкой, для торговых организаций и покупателей, созданы контролирующие бригады и т. д.

И хотя тенденция к снижению наличных в мире прослеживается, тем не менее, доля живых денег в оборотах некоторых стран той же Европы ещё высока. На мой взгляд, естественный переход к безналичным расчётам более эффективен. **Высоких доходов!** *(Корреспондент (http://blogs.korrespondent.net/business_blogs/blog/grebinskaya/a103419). – 2013. – 3.04).*

Блог на сайті «Юристы большого города.net»

Про автора: О. Баганець, адвокат, заслужений юрист України

Согласно ст. 63 Конституции Украины, лицо не несет ответственности за отказ давать показания или объяснения относительно себя, членов семьи или близких родственников, круг которых определен законом. Новый же УПК противоречит и существенно сужает содержание данной статьи.

Новый Уголовный процессуальный кодекс Украины лишил украинцев права на молчание. Такое мнение в своей статье для «Зеркала недели. Украина» высказал адвокат, заслуженный юрист Украины Алексей Баганец.

Так, пишет автор, согласно ст. 63 Конституции Украины, лицо не несет ответственности за отказ давать показания или объяснения относительно себя, членов семьи или близких родственников, круг которых определен законом.

А тем временем, п. 3 ч. 1 ст. 66 нового УПК противоречит и существенно сужает содержание названной выше ст. 63 Конституции Украины в части отказа свидетеля давать показания относительно себя, близких родственников

и членов семьи, предоставляя такое право лицу отказаться от дачи только тех показаний, которые могут стать основанием для подозрения, обвинения в совершении им, близкими родственниками или членами семьи уголовного правонарушения.

Аналогично новый УПК ограничивает и права подозреваемого, обвиняемого, потерпевшего, что тоже является грубым нарушением требований ст. 22 Основного закона.

«Но ведь возможность давать показания или отказаться их давать и отвечать на вопросы, тесно связана с презумпцией невиновности человека»,
– подчеркивает Баганец
(<http://www.yurist.kharkov.ua/blogs/blog-dlja-vseh/novyi-upk-lishil-ukraincev-prava-na-molchanie.html>). – 2013. – 25.03).